

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Ladislav Špaček

Náboženské skupiny na okraji společnosti

Bakalářská práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra religionistiky a filosofie
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Ladislav ŠPAČEK

Studijní program: B6101 Filozofie

Studijní obor: Religionistika

Název tématu: Náboženské skupiny na okraji společnosti

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Zaměřit se na reflexi manšinových a někdy potlačovaných skupin v Českých zemích ve 20.století. 1. Vymezení pojmů - minorita, protestní hnutí, sekta, nové nábož. hnutí 2. Výběr dvou či tří konkrétních skupin, které budou sledovány 3. Konec mocnářství a situace v období první republiky 4. Období 1938-1945 a doba uvolnění do r.1948 5. Období komunistické vlády 6. od r. 1989 do současnosti Zdroje: publikace "zevnitř" sledovaných skupin (literatura, časopisy, oběžníky, vzpomínky...)

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

-Herbert Adamy, Byl jsem manažerem ilegální továrny, Praha, Ostarov 1999, 1. vydání, ISBN 80-86289-03-6

-Branislav Martínek, Náboženská společnost a stát: historie svědků Jehovových v Československu, Praha, Dingir 2000, 1. vydání ISBN 80-902528-3-4

-Vojtěch Engelhart, Kdo jsou svědci Jehovovi?, Olomouc, matice cyrilometodějská 1992. 2.vydání

-Karel Kaplan, Nebezpečná bezpečnost, Brno, Doplněk 1999, 1.vyd. ISBN 80-7239-024-4

-Prokop Remeš, Svědkové Jehovovi: historický přehled, Praha, Oliva 1995, ISBN 80-85942-0-8

-Stanislav Ferfcki, Byl jsem svědkem Jehovovým, Ostrava, Křesťanské sbory v Československu 1991, ISBN 80-8537-06-7

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Martin Fárek, Ph.D.
Katedra religionistiky a filosofie

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2009

L.S.

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

doc. ThDr. Ivan Štampach
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Souhrn:

Práce pojednává o historii vybraných náboženských skupin - svědků Jehovových a Bahá'í - v českých zemích a vztah státu k těmto skupinám. Stejně tak popisuje realizaci náboženských skupin v určitých historických obdobích a problematiku těchto aktivit. Každá z vybraných skupin má svou vlastní kapitolu a jednotlivá období jsou řazena v podkapitolách. Závěr práce je věnován srovnání skupin a vybrané problematice, týkající se zejména spolupráce se státními orgány v totalitní době.

Klíčová slova:

svědkové Jehovovi, Bahá'í, sekta, nové náboženské hnutí, protestní hnutí, minorita, stát

Title:

Religious groups on the margine of society

Abstract:

This work is focused on history of selected religious groups - Jehovahs Witnesses and Bahá'í - in Czech countries and relationship between the state and these groups. As well as it describes realisation of the religious groups in historical periods and problems with this activities. Each of chosen groups have own chapter and individual periods are ranked into the sub-chapters. The conclusion is focused on comparation of the groups and cooperation questions with state police in the comunistic era.

Keywords: Jehovahs Witnesses, Bahá'í, Sect, new religious movement, protest movement, minority, state

Obsah:

ÚVOD.....	2
1.KAPITOLA: VYMEZENÍ POJMŮ.....	4
2.KAPITOLA: HISTORIE SVĚDKŮ JEHOVOVÝCH V ČESKÝCH ZEMÍCH..	7
2.1.Od začátku působení do r.1939.....	7
2.2.Období nacistické okupace 1939-1945.....	10
2.3.Poválečné období 1945-1948.....	12
2.4.Období 1948-1968.....	13
2.5.Období 1968-1989.....	25
2.6.Období 1989-současnost.....	32
3.KAPITOLA: HISTORIE BAHÁ'Í V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	39
3.1.Od počátků působení do r.1939.....	39
3.2.Období 1939-1968.....	42
3.3.Období 1968-1989.....	45
3.4.Období 1989-současnost.....	48
ZÁVĚR.....	50

Úvod

Historie některých náboženských skupin působících v českých zemích byla přinejmenším stejně pestrá, jako historie země samotné. A to zejména ve 20. století, které pro svou krkolomnou a do té doby nevídaně proměnlivou historii, lze zařadit k věkům z nejzajímavějších. Po vzniku samostatného Československa bylo státoprávní zřízení demokratické, a to zaručuje každému člověku právo se osobně rozhodnout a svobodně vyjádřit své myšlenky, názory a vyznání víry. Ne však v každém období českých dějin 20. století bylo státní zřízení demokratické. Některá státní uspořádání stavěla na jiných ideálech, což mělo za následek omezení činnosti jedinců či skupin osob, jejichž základy učení odporují stávajícímu politickému režimu, nebo které jakýmkoliv způsobem porušují jeho nařízení či se snaží narušit jeho svrchované postavení. Jedněmi z mnohých, kteří narazili na politickou nepřízeň v průběhu 20. století byly také náboženské skupiny. Ty se dostávaly do střetu s totalitními režimy kvůli své ideologické podstatě a často také kvůli své pasivní resistenci vůči těmto režimům. Náboženské skupiny se tedy v těchto obdobích stávaly nepohodlnými a byly proto potírány. Po demokratickém období první republiky nastalo totalitní období protektorátu Čechy a Morava a nedlouho po válce byl v Československu zřízen socialistický stát s ideály prosazovanými taktéž totalitním způsobem. Právě tato dvě období lze bez nadsázky označit za nejsložitější v otázkách svobody a jakéhokoliv vyznání. Skupiny, kterými jsem se rozhodl zabývat, jsou svým počtem v dané společnosti marginální a z tohoto důvodu se dají charakterizovat jako skupiny na okraji společnosti. Tomuto vymezení také pomohla politická uspořádání, která vybrané náboženské skupiny na tento okraj postavila a všemi možnými silami proti nim zasahovala. Mezi vybrané náboženské

skupiny patří Svědkové Jehovovi (původně Badatelé Bible) a Bahá'í, které se staly předmětem mého dalšího zkoumání. V něm jsem se zaměřil na jejich historický vývoj v českých zemích a pokusil se nastínit vztah státu k těmto skupinám, stejně tak realizaci náboženského působení skupin v jednotlivých obdobích.

K práci využívám publikací vycházejících z iniciativy daných náboženských skupin, z větší části se však orientuji na materiály sekundární (tímto důvodem je zejména množství daných zdrojů a jejich reálná využitelnost). Těmito zdroji jsou pro mne knižní publikace, novinové, časopisové a internetové články, rozhovory s pamětníky a v neposlední řadě také archivní materiály.

Při shánění zdrojů týkajících se tématu jsem narazil na problém, který se týkal zejména jejich omezeného množství. Z tohoto důvodu jsem se nakonec přiklonil k prozkoumání archivních materiálů bezpečnostních složek, které mi s tímto problémem, alespoň pro určité období, značně pomohly. Kvůli nedostatku informací z jiných zdrojů pro období počátků působení svědků Jehovových až do roku 1948, jsem byl nucen z větší části využívat knihy Branislava Martínka *Náboženská společnost a stát*. V obdobích po roce 1948 jsem se orientoval, na již výše zmiňovaný, archiv bezpečnostních složek, kterého jsem dále hojně využíval ke srovnání a konfrontaci s jinými zdroji. Dále mi byly velice nápomocny internetové stránky www.straznavez.cz, které si kladou za úkol informovat veřejnost o organizaci svědků Jehovových, a na svých stránkách prezentují spousty článků, dopisů i elektronické podoby knih, týkající se Společnosti.

Pro každou z vybraných náboženských skupin je vyhrazena jedna kapitola, přičemž jednotlivá období jsou řazena do podkapitol. Srovnání skupin a tématické doplnění se nachází v závěru práce.

1.kapitola:

Vymezení pojmů

V rámci své práce musím vymezit několik pojmů, které se tématu týkají. Jsou to pojmy: sekta, minorita, nové náboženské hnutí a protestní hnutí.

Pojem sekta, označuje početně malou skupinu osob, konstituující se jako opozice vůči konvenční církvi, nebo uznávané ideologii. Ze sociologického hlediska je sekta zvláštní typ uzavřené skupiny, která mívá k dané společnosti marginální charakter. Její uzavřenost se projevuje tím, že má vlastní systém hodnot a norem chování, které ostatní společnost nesdílí. Vzhledem k tomu, že sekta je postavena na ideologickém (náboženském) základě, její zákazy a pravidla souvisejí s identifikací s danou ideologií. V čele takovéto společnosti často bývá charismatická osoba a minimální podmínkou pro označení osoby za sektáře je striktní dodržování učení sekty a jistá míra fanatičnosti. Podstatou křesťanských sekt je zejména vlastní výklad svatého písma. Za typickou sektu v českých zemích je, podle Velkého sociologického slovníku, v současnosti považována Společnost svědků Jehovových.¹

Dalším pojmem, který je nutné vymezit je minorita. Při vyhledávání tohoto pojmu v *Ottově slovníku naučném* jsem byl odkázán k synonymu menšina, jenž jsem následně hledal ve *Velkém sociologickém slovníku*. Vzhledem k zaměření své práce jsem se rozhodl pracovat s pojmem náboženská menšina. Ta je definována jako seskupení lidí společného náboženského vyznání, které má ve srovnání se skupinou většinové, nebo oficiální náboženské ortodoxie (popřípadě i světské ideologie) charakter menšiny. Pojem

¹ Sociologický ústav Akademie věd ČR, *Velký sociologický slovník II.*, 1. vyd., Praha 1996

však není přesně vymezitelný a nemá obecně stanovitelné sociologické a kulturní parametry. V závislosti na společenském uspořádání se náboženským menšinám přisuzují různá práva a postavení. Postavení náboženské menšiny ve společnosti je dáno politickým systémem, sociálními a kulturními podmínkami, tradicí a také schopností náboženských skupin se přizpůsobovat majoritní společnosti. V současných demokratických státech jsou tyto menšiny tolerovány.²

Definice pojmu nové náboženské hnutí je do jisté míry problematická, jelikož označení nové, může být velice relativní. Některé názory se v tomto ohledu přiklání spíše k hnutím objevujícím se až po roce 1945. Tímto jsou však vyloučena ta hnutí, která mají delší historii, ale svůj rozkvět zaznamenala až v dobách 20.století. Málokteré z idejí lze však skutečně považovat za nové a proto záleží spíše na způsobu jejich výkladu. Tyto ideje bývají často překračovány a jejich výklad je ovlivněn prvky jiných náboženských tradic.³ Jako nová jsou označována také ta hnutí, která nejsou ve společnosti etablována, odchyľují se od normy a tvoří tak alternativu k běžnému způsobu duchovního života.⁴ Přikláním se tedy k názoru, že hnutí, která mají za sebou historii delší než od roku 1945, avšak nabyla svého významu během 20.století a v dané společnosti nejsou úplně etablována, lze považovat za nová.⁵

Protestní hnutí jsou taková hnutí, která vyjadřují svou nespokojenost se současným společenským kodexem a také se často staví proti některým zavedeným náboženstvím.⁶ Do skupiny protestního hnutí bychom mohli zařadit i Společnost svědků Jehovových, která svou

² Sociologický ústav Akademie věd ČR, *Velký sociologický slovník I.*, 1. vyd., Praha 1996

³ Vojtíšek Zdeněk, *Nová náboženská hnutí*, 1.vyd., Praha 2007, s.17

⁴ Tamtéž, s. 18

⁵ Partridge Christopher, *Encyklopedie nových náboženství*, 1.vyd., Praha 2006, s.20

⁶ Vojtíšek Zdeněk, *Nová náboženská hnutí*, 1.vyd., Praha 2007

kritikou ostatních náboženství, zejména katolické církve, a nemorálního chování společnosti, splňuje základní kritéria charakterizující tato hnutí.

2.kapitola:

Historie svědků Jehovových v českých zemích

2.1 Od začátku působení do roku 1939

Počátky působení svědků Jehovových v českých zemích lze s největší pravděpodobností datovat k roku 1907. V této době začíná německý občan jménem Erler šířit spisy C.T. Russella (zakladatel a první prezident Badatelů Bible - později přejmenováni na Svědkové Jehovovi)⁷ a s nimi také předpověď brzké katastrofy, vztahující se k roku 1914. Již v roce 1912 bylo možné nalézt zejména v severních Čechách osoby, které hlásaly příchod božího království⁸. Nejednalo se však o organizovanou evangelizaci. O té se dá hovořit až s příchodem roku 1914, kdy Joseph F. Rutherford (později druhý prezident společnosti) vyzývá jistého Maxe Freschela ke kázání mezi židovskými obyvateli v rakousko-uherské monarchii. Postupně se učení svědků Jehovových rozšiřuje a v roce 1916 se uskutečňuje v Mostě první shromáždění pod vedením Antonína Gleissnera a Rudolfa Pauluse.

Po roce 1918 a vzniku samostatného Československého státu nic nebrání svědkům Jehovovým v jejich kazatelské činnosti, která se z počátku projevuje zejména mezi německy mluvícími obyvateli. Následně se rozšiřuje i mezi česky mluvící obyvatelé, s níž souvisí i vydávání biblické literatury (*Mohou živí mluvit s mrtvými?, Miliony nyní žijících nikdy nezemřou*). V roce 1923 přichází do Čech manželé Gleissnerovi, kteří byli povoláni z magdeburské pobočky svědků Jehovových, aby zde šířili zvěstovatelskou činnost. Od téhož roku začíná v Čechách jako měsíčník vycházet *Strážná věž* a Společnost („Mezinárodní sdružení vážných badatelů bible - Strážná věž biblická a traktátní

⁷ Původní označení bylo „Badatelé Bible“, pozdější a dosud používaný název „Náboženská společnost svědkové Jehovovi“ se ustálil v roce 1931

⁸ *Výňatek z ročenky 2000 svědků Jehovových*. Zasláno v elektronické podobě z pražského ústředí svědků Jehovových s.2

společnost")⁹ zřizuje v Mostě své sídlo, společně se skladem literatury. Vedoucím byl Antonín Gleissner. Ještě roku 1923 je americkým ústředím Společnosti zplnomocněn Michal Salata (do roku 1922 působící v Brooklynu¹⁰) k vedoucí funkci ve Společnosti v ČSR a všeobecně ji zastupovat (tento moment je Branislavem Martínkem považován za oficiální zahájení činnosti Společnosti svědků Jehovových v Československu).¹¹ Ze Salatovy iniciativy je ministerstvo vnitra informováno o volné organizaci a odbočce amerického ústředí (*Mezinárodní sdružení vážných badatelů bible - Strážná věž biblická a traktátní společnost*). K tomuto podání však nebylo vydáno žádné stanovisko, neboť takovéto volné organizace nebyly státem uznávány, jen trpěny s tím, že jejich činnost mohla být kdykoliv přerušena. S tímto přímo souvisí situace, která vyvstala na Slovensku v roce 1930, kde byla Sdružení zakázána činnost právě z důvodu neuznané konfese a neschválení stanov pro spolek (stejně tak na Podkarpatské Rusi). Ještě před touto událostí bylo roku 1926 přemístěno mostecké sídlo do Brna a roku 1928 byl do Brna přestěhován také sklad literatury. V témže roce Antonín Gleissner založil v Brně spolek *Mezinárodní sdružení badatelů Bible, odbočka československá se sídlem v Brně*, jehož byl zvolen také předsedou. Avšak v roce 1930 byly v Praze založeny další dva spolky. První z nich byl *Strážná věž, biblická a traktátní společnost, československá větev se sídlem v Praze*, který měl za úkol pořizovat literaturu a pomůcky ke shromáždění a druhý nesl název *Mezinárodní sdružení badatelů Bible, československá větev se sídlem v Praze*, jenž na sebe bral právní odpovědnost za všechny kazatele a za úkol měl hlásit úřadům pořádání veřejných i neveřejných shromáždění. Později (r.1932) byl brněnský spolek

⁹ Název pod kterým se Společnost v té době prezentovala

¹⁰ Martínek Branislav, *Náboženská společnost a stát*, 1.vyd. Praha: Dingir, 2000, s.8

¹¹ Tamtéž, s. 8

rozpuštěn.¹² Mimo spolků byly založeny také tři pobočky československé větve Mezinárodního sdružení badatelů Bible, které si kladly za úkol starat se o kazatelskou činnost každá v jiné části republiky.¹³

Mimo problémů na Slovensku se vyskytly potíže také v českých zemích. Ty se týkaly nárůstu stížností občanů, ohrazujících se proti působení kolportérů svědků Jehovových (ti byli totiž díky nedostatku domácích sil povolávání z Německa a působili v česky mluvících oblastech). Předmětem stížnosti bylo vyvolávání rozruchu v místech jejich zvěstování, který byl způsoben nejen kvůli jazykové bariéře, ale jistým způsobem také kvůli nevraživosti českých občanů vůči německy mluvícím osobám. Úřady následně rozhodly, že tato nežádoucí kolportáž nebude trpěna a v tomto případě lze zakročit dle trestních a donucovacích prostředků. Legitimace kolportérů mohly být tedy odebrány, tiskoviny zabaveny, a v případě opakovaného porušování tohoto nařízení mohl být postih uplatňován i na samotném kolportérovi a ten posléze vyhoštěn. S tímto opatřením souvisí také prohlídka skladu v Brně a zabavení nalezené literatury, jež byla následně zaslána úřadům k tiskové prohlídce. Literatura byla vesměs shledána za nezávadnou a proto poté vrácena zpět. K výsledkům byli povoláni představitelé Společnosti v ČSR Antonín Gleissner a Karl Kopetzky. Předmětem výsledků byly, mimo literaturu, také legitimace kolportérů obsahující interní informace ministerstva vnitra a razítko konzulátu ČSR v Magdeburgu (kteréžto mohlo státní orgány i kupce knih uvádět v omyl, že tato činnost je úředně povolena).¹⁴ V roce 1931 přijali badatelé na větších shromážděních jméno „svědkové Jehovovi“.

¹² Martínek Branislav, *Náboženská společnost a stát*, s.15

¹³ *Ročenka svědků Jehovových 2000*, elektronická podoba, s.2

¹⁴ Martínek Branislav, *Náboženská společnost a stát*, s.17

I přes občasnou nepřízeň státu se dílo svědků Jehovových v Československu nadále úspěšně šířilo a v roce 1932 se v pražském Varieté konalo první mezinárodní shromáždění.

V roce 1933 dochází k události, kterou popisuje Bohumil Müller:

*„Na jaře roku 1933, krátce poté, co se Hitlerova nacistická strana zmocnila vlády v Německu, byla činnost Společnosti v Německu zakázána. Do té doby bylo dílo v Československu pod přímým dohledem německé odbočky, která sídlila v Magdeburgu... Aby bylo postaráno o dílo v Československu, zřídila Společnost v Praze kancelář odbočky... Z Magdeburgu přišel bratr Edgar Merk a byl jmenován služebníkem odbočky v Praze, zatímco bratr Karel Kopetzky byl jmenován služebníkem betelu a kanceláří“.*¹⁵

Vliv nacistické ideologie se postupně rozšířil do českého pohraničí, a tak většina svědků Jehovových začala působit zejména v ryze českých oblastech. V srpnu roku 1938 byla zakázána jakákoliv shromáždění a kvůli politicky stupňovanému napětí již nebylo pro svědky Jehovovi možné chodit dům od domu. Proto bylo nutné vydávané svědectví omezit pouze na blízké známé a rodinné příslušníky.¹⁶

2.2 období nacistické okupace 1939-1945

V březnu 1939 byly německou armádou obsazeny Čechy a Morava a pod touto nadvládou následně zřízen protektorát. Svědkům Jehovovým bylo z jejich ústředí nařízeno demontovat všechny tiskařské stroje a přepravit je do Nizozemí. Nedlouho poté (30.dubna) byla gestapem navštívena kancelář Watch Tower Society a zabaveny některé písemné materiály. Zbylá literatura, o kterou gestapo při první prohlídce neprojevovalo zájem, byla svědky (Müller, Matejka, Kapinus)

¹⁵ Probuďte se, *Historie díla svědků Jehovových v České republice* 3.část, s.29

¹⁶ Martínek Branislav, *Náboženská společnost a stát*, s.18

odvezena pryč a taktéž zbytek tiskařských strojů.¹⁷ Svědkové Jehovovi se dostávali do střetu s nacistickou ideologií zejména kvůli svému „neutrálnímu“ politickému postoji (odmítají jakožto svrchovaného vládce uzнат jakéhokoliv krále či politika, ježto jejich království je z jiného světa). Další důvody pro pronásledování svědků Jehovových bylo odmítání nacistického pozdravu "Heil Hitler", i přes zákaz pokračující kazatelská činnost a šíření biblické literatury, zejména však striktní odmítání podílet se jakýmkoliv způsobem na válce (tedy i na výrobě zbraní, ke které byli deportováni do pracovních táborů). K otázce „neutrality“ však patří také zákaz zdravení státní vlajky, který vyvolal značné nevole i u osob, které doposud s odhodláním a vzepřením svědků Jehovových sympatizovaly. Podle tohoto nařízení Josepha F. Rutherforda¹⁸ z roku 1935 se každý kdo pozdraví jakoukoliv státní vlajku dopouští těžkého modlářství (tento postoj zvedl vlnu odporu nejen v nacistickém Německu, ale také v jiných státech, např. v USA).¹⁹ Během krátké doby po zřízení protektorátu byla zatčena v Čechách a na Moravě asi polovina svědků Jehovových a poté podrobena internacím do pracovních a koncentračních táborů. V těchto zařízeních byli svědkové označováni fialovými trojúhelníky.²⁰ V koncentračních táborech se tito lidé hluboce zapsali svým chováním do pamětí svých spoluvězňů. Bylo to zejména kvůli svému neoblomnému postoji a odvaze, s jakými se dokázali vzepřít nacistickému režimu. Spouště z nich byl během věznění nabídnut k podpisu formulář, který by jim zaručil propuštění nebo minimálně jisté uvolnění. Tímto podpisem by se však museli zříci své víry, a tak se v drtivé většině případů setkali nacisté s odmítnutím. Jednu z mnoha

¹⁷ *Ročenka 2000 svědků Jehovových*. Elektronická podoba, s.5

¹⁸ Joseph F. Rutherford byl druhým prezidentem společnosti

¹⁹ Velechovský Petr, *Fialové trojúhelníky, svědkové Jehovovi a 2.světová válka*, [online], Dingir 1999

²⁰ Martínek Branislav, *Náboženská společnost a stát*, s.18

výpovědí poskytla po válce také Geneviève de Gaulleová (neteř Charlese de Gaulla):

„Vážení pánové, jsem šťastna, že mohu vydat svědectví o badatelkách bible, s kterými jsem se setkala v koncentračním táboře v Ravensbrücku... všechny prokazovaly velkou odvahu, což nakonec udělalo dojem i na SS. Byly by se ihned dostaly na svobodu, kdyby se zřekly své víry. Avšak naopak, vytrvaly ve svém odporu, ba dokonce se jim podařilo dostat do tábora knihy a traktáty, kteréžto spisy se staly příčinou toho, že některé byly oběšeny. Sama jsem byla vícekrát přítomna smutným výjevům, kde jsem viděla, jak byly tyto ženy bity a kousány psy. Avšak snášely i toto, aniž by vzdaly své víry...“²¹

Období druhé světové války lze označit za jedno z nejtěžších období pro svědky Jehovovi, nejen v českých zemích.

2.3 Poválečné období 1945 - 1948

Během války byla činnost svědků Jehovových v Československu zcela utlumena a proto po se po válce jednotliví svědkové snaží o její obnovení. Prvním krokem k obnovení bylo nalezení všech zvěstovatelů (popřípadě skupin), neboť jich spousta během války zemřela, odstěhovala se, nebo v případě německé národnosti byla odsunuta. V rámci usilovné obnovy vznikaly nové spolky a v listopadu 1945 svědkové Jehovovi oznámili ministerstvu vnitra ČSR obnovení své činnosti a Bohumil Müller byl jmenován dozorčím odbočky. V Suchdole u Prahy byl zakoupen čtyřpodlažní dům, ve kterém se nacházely pracovny, sklad literatury a také místo pro ubytování. Československo bylo rozděleno na kraje, z nichž každý měl přibližně dvacet sborů a pravidelně se začaly pořádat krajské sjezdy, poté také sjezdy celostátní. Horlivost svědků Jehovových se

²¹ Adamy Herbert, *Fialové trojúhelníky*, 1.vyd, Praha: Ostrov 2000, s.26-27

projevovala také v četnosti biblických přednášek, ke kterým využívali zdatné řečníky. Sami tyto veřejné přednášky popisují jako velice účinné co do počtu jejich posluchačů a v průběhu tří let jich mělo být v Československu uskutečněno 1885.²² Tento veliký nárůst aktivity svědků Jehovových se však ne vždy setkával pouze s kladným ohlasem a tak se občas dostávali zvěstovatelé do konfliktu se státní bezpečností. Mimo jiné proto, že v publikacích Společnosti nebyl dáván prostor politické propagaci a některé se zdály orgánům mít dokonce protistátní tendenci. K těmto zásahům také přispívala podezřívavá atmosféra, vycházející z prolevicově zaměřeného smýšlení, příznačná pro toto období. Svědkové Jehovovi jakožto organizace řízena ústředím ve Spojených státech nebyla zrovna věrohodným uskupením a proto na její zvěstovatele byli nasazováni informátoři.²³

2.4 období 1948 - 1968

Od roku 1948 se nad svědky Jehovovými začala opět stahovat mračna. V listopadu téhož roku prováděla StB u některých z nich domovní prohlídky a nevynechala ani pražské ústředí v Suchdole, ve kterém bylo zabaveno množství literatury vydávané spolkem (ta byla posuzována jako ohrožující lidově demokratické zřízení a porušující veřejný pokoj a řád)²⁴. Budova byla zabavena a členové pražské odbočky Společnosti zatčeni z důvodu obvinění ze:

„Sdružování proti státu, pobuřování proti republice, nedovoleného zpravodajství, popuzování proti příslušníkům jiného náboženského vyznání, šíření poplašných zpráv, podněcování k neplnění zákonných

²² *Ročenka 2000 svědků Jehovových*. Elektronická podoba, s.8

²³ Martínek Branislav, *Náboženská společnost a stát*, s.25

²⁴ *Probud'te se, Historie díla svědků Jehovových v České republice 7.část*, s.28.

povinností a hanobení spojeneckého státu, ve všech případech pod rouškou biblické společnosti".²⁵

Soud proti členům pro nedostatek důkazů zastavil trestní řízení, ale na základě výnosu politické komise byly tyto osoby na dva roky zařazeny do tábora nucených prací.²⁶ Ti kteří zůstali na svobodě byli nuceni se uchýlit do ilegality, jelikož ministerstvo vnitra spolek *Mezinárodní sdružení badatelů bible československá větev* se sídlem v Praze 23.prosince 1948 rozpustilo. Důvodem k tomuto kroku je podle archivních zdrojů:

„Ohrožení lidově - demokratického zřízení, jakož i veřejného pokoje a řádu. Jakož i že obsah některých publikací spolkem rozšiřovaných zakládá skutkovou podstatu trestných činů podle ustanovení zákona ze dne 6.října 1948".²⁷

Od rozpuštění spolku ministerstvem vnitra byli svědkové Jehovovi nuceni sdružovat se jen utajeně v soukromých bytech po malých skupinkách. Zde se studoval časopis *Strážná věž*, který se do republiky pašoval ze zahraničí a následně rozmnožoval. Zvěstovatelská činnost musela být omezena a nahrazena jiným způsobem vydávání svědectví (do této doby svědkové mohli chodit dům od domu, poté však využívají jiné způsoby).²⁸

Na jaře roku 1950 byli svědkové z táborů nucených prací propuštěni a situace se zdánlivě uklidnila. Bohumil Müller ve výslechu z pozdější doby popisuje způsob komunikace se zahraničím a rozmnožování tiskovin. Za účelem spojení s cizinou vyhledal v polovině roku 1950 Jaroslava Hálu ml. a žádal ho o navázání spojení přes severní Čechy, kde byl Hála krajským vedoucím. Spojení se mu podařilo přes Šluknov, kde bydlel jistý Halze Horst, který měl ve

²⁵ Martínek Branislav, *Náboženská společnost a stát*, s. 27

²⁶ *Ročenka 2000 svědků Jehovových*. Elektronická podoba, s.9

²⁷ Archiv bezpečnostních složek (ABS), OB 544/9-HK, s.67

²⁸ *Ročenka 2000 svědků Jehovových*. Elektronická podoba, s.9

východním Německu bratra Waldemara. Ten poté obstarával veškeré zprávy přes NDR do západního Německa. Zprávy odesílané z Československa do zahraničí obsahovaly informace od krajských vedoucích z celé republiky. Tyto informace se týkaly počtu nových přívrženců, počtu hodin strávených kazatelkou službou, kolik členů je v republice, počtu rozmnožených tiskovin a brožur. Bohumil Müller všechny tyto údaje přepisoval na jeden arch papíru a následně šifrované odesílal (o této činnosti státní orgány museli vědět, jak je zřejmé z archivu bezpečnostních složek²⁹). Müller sám občas posílal soukromé dopisy v německém jazyce Alfredu Rüttmanovi, ve kterých mu podával zprávy o tom, že je sledován StB a jaká opatření dělají svědkové proti odhalení jejich činnosti. Po několika týdnech od navázání spojení přes Šluknov přišla do Čech první zásilka jejíž součástí byly také ilegální tiskoviny, které byly následně překládány a rozmnožovány.³⁰ Rozmnožování přeložené literatury bylo prováděno na cyklostylu, kterým byl pověřen Ondřej Porubský (krajský vedoucí bytem v Pardubicích), který jakožto důchodce měl na tuto činnost dostatek času. Rozmnožování probíhalo ve vesnici v okolí Píšťan v domě Milana Drahoše, kde tato činnost nebyla tak nápadná a ušla snadněji pozornosti nežli někde ve městě.³¹

Řady svědků Jehovových se i přes zatčení vedoucích osob, jež měly mít za následek ochromení Společnosti, dokázaly značně rozrůst. Mezi lety 1948 - 1950 byl v Československu zaznamenán nárůst o 52 %, tedy z 1581 na 2403 členů a následující rok byl zaznamenán další nárůst o 38 %.³²

²⁹ Operativní svazky – hist.fond H-706-1, s. 35

³⁰ tamtéž s. 38

³¹ Operativní svazky – hist.fond H-706-1, s.39

³² *Ročenky 2000 svědků Jehovových*. Elektronická podoba, s.10

Přípravy StB k zásahu proti svědkům Jehovovým vyvrcholily v říjnu 1951 a zejména pak v únoru 1952, kdy byly v Československu provedeny velké koordinované akce, při kterých byla hromadně zabavována literatura a pozatýkáno mnoho svědků. Podle časopisu *Probuďte se!* bylo zatčených osob celkem 106³³, kdežto podle archivu bezpečnostních složek se jednalo o 120 zatčených a 850 domovních prohlídek (Z důvodu nedostatků v operativní práci bezpečnostních složek byli zatčeni někteří členové, jejichž činnost byla minimální, nebo dokonce lidé, kteří k organizaci ani nepatřili. Nakonec byly k výsledkům povolány jen ty osoby, které měly ve Spolku vysoké postavení, ostatní byly propuštěny.)³⁴. V březnu roku 1953 se s patnácti předními dozorci konal soudní proces, z kterého se namísto veřejného stal proces tajný. Následující měsíc došlo ještě k dalšímu procesu, který taktéž probíhal s vyloučením veřejnosti. V prvním procesu byly vyneseny následující rozsudky: Bohumil Müller a Ondřej Fogel byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na 18 let. Obvinění Jan Sebín, František Gros a Jaroslav Hála na 15 let, Vladimír Nahálka na 12 let, Václav Novák na 8 let a Ondřej Porubský na 5 let. U všech obviněných bylo vysloveno propadnutí jmění a ztráta čestných práv občanských. V druhém procesu bylo odsouzeno dalších pět svědků Jehovových, kteří byli potrestáni odnětím svobody v trvání od deseti do dvou let, ztrátě občanských práv a propadnutím majetku. Téhož roku v listopadu bylo v Bratislavě odsouzeno pro trestný čin velezrady dalších dvanáct jedinců s tresty od jednoho a půl roku až osmi let.³⁵ Ministerstvo vnitra si od zatčení vedoucích Společnosti slibovalo zmražení činnosti organizace svědků Jehovových, z důvodu ztráty spojení se zahraničím a omezení

³³ *Probuďte se, Historie díla svědků Jehovových v České republice* 8.část, s.28.

³⁴ Operativní svazky – hist.fond, H-706-1, s. 34

³⁵ Martínek Branislav, *Náboženská společnost a stát*, s.29

šíření literatury. Intenzivní činnost organizace se měla omezit pouze na soukromé studium, a bez reakčních návodů vedoucích měla tato činnost postupně ustrnout a následně za pomoci pokrokových organizací zaniknout úplně.³⁶ Počet svědků Jehovových se během roku 1953 znatelně snížil (asi o 23 %), ale hned v příštím roce se těší stejném procentuálním přírůstkem. Tento údaj svědčí o dobré koordinaci a organizovanosti Společnosti, navzdory zatčení vedoucích osob a předpokladům ministerstva vnitra. Ještě v roce 1952 bylo ustanoveno nové vedení organizace, do jejíhož čela byl dosazen Konstantin Paukert. Společnost tedy byla schopna nadále plně fungovat a také byla odhodlána podat svědkům v tísní (jejichž blízcí byli zavřeni, atd.) pomocnou ruku. Také k tomuto účelu byl zřízen *Fond dobré naděje*, ve kterém se shromažďovaly dobrovolné příspěvky a následně věnovány svědkům, kteří potřebovali finanční výpomoc.³⁷ V tomto období StB věnuje svědkům Jehovovým velkou pozornost a nezdráhá se použít odposlechů telefonních linek i bytů, snaží se zjistit podrobnosti o chodu organizace a využívá také agentů k proniknutí do jejich řad.

Během let 1954 - 1955 byly uskutečněny další tajné procesy, při kterých byli odsouzeni další svědkové Jehovovi, mezi nimiž byl i Konstantin Paukert (organizace však jeho ztrátu nahradila téměř okamžitě dalším vedoucím, kterým se stal Vladimír Matejka). Tresty z těchto procesů se pohybovaly v rozmezí 18 až 7 let. Výše trestu závisela z velké míry na tom, jestli podlehl nátlaku ve vazbě a prozradili další jména, která měla co dočinění s vedením Společností.³⁸ V tomto období bylo také vytištěno mnoho náboženské literatury na rozmnožovacích strojích zvaných „ormig“. Pobyť v komunistických lágrech a věznicích

³⁶ Operativní svazky – hist.fond H-706-1, s. 18

³⁷ Martínek Branislav, *Náboženská společnost a stát*, s.35

³⁸ tamtéž, s. 36

byl velice tvrdý a právě kvůli tomu bývá přirovnáván k nacistickému věznění. Činnost svědků Jehovových však neustala ani zde. I v tomto prostředí vydávají dále svědectví a jedním který toto svědectví přijal byl i Václav mach z Chrudimi, který byl zatčen v padesátých letech za protistátní činnost. K utajeném křtu v pracovním táboře sám vypovídá:

„Na dole kde jsme pracovali byly chladicí věže k důlním kompresorům, kde se skupinka, v níž jsem byl i já, nechala roku 1956 pokřtít. Tedy i přes přísný zákaz vykonávání nepovolené činnosti se občas podařilo najít skulinu ve vězeňském řádu a využít ji třeba takovýmto způsobem.“³⁹

Kroky státního aparátu proti hnutí svědků Jehovových stále nevedly k potlačení hnutí. Na místo zatýkaných vedoucích osob byly dosazovány ihned další, literatura se dále šířila a zvěstovatelská činnost svědků neztrácela na účinnosti a do jejich řad pomáhala získávat stále více příslušníků. Z toho důvodu se ministerstvo vnitra rozhodlo pro útok zevnitř, v jehož rámci mělo být pro spolupráci se státním aparátem získáno nemálo členů z řad svědků Jehovových.⁴⁰ Spolupráce často měla spočívat v odstraňování extrémů a fanatismu z učení svědků Jehovových, což ovšem byla jen počáteční zástěrka pro další podmínky a rozkazy ze strany StB. Zatčené vedoucí činitele svědků Jehovových se ministerstvo vnitra snažilo přimět ke spolupráci, která by posléze, podle slibů ministerstva vnitra, mohla vést k zlegalizování jejich organizace v Československu. Ne všichni svědci osloveni v tomto smyslu dokázali zájmy StB prohlédnout, nebo možná ani nechtěli, a pod tímto příslibem byli ochotni na dané podmínky přistoupit. Bohumil Müller první kontakty se státními orgány popisoval takto:

³⁹ Z rozhovoru s Ladislavem Šmejkaem, ČRo radio Česko, Příběhy 20.století

⁴⁰ Ferfecki Stanislav, *Strážná věž-peníze a náboženský podvod*, 1.vyd, Praha. Práh, 1997, s. 110

„Ve věznicí Valdice jsem byl jednoho lednového dne 1956 zaveden do kanceláře, kde na mne čekali dva muži. Řekli mi, že jsou z ministerstva vnitra. Snažili se mě přesvědčit, že bychom měli ‚slevit‘ z některých náboženských nauk. Na tomto základě jsme se ovšem nemohli dohodnout, a proto byl náš rozhovor velmi krátký. V roce 1957 mě navštívili jiní dva úředníci z ministerstva vnitra. Tříhodinový rozhovor byl ve zcela jiném duchu. Otevřeně a zeširoka jsem jim mohl vysvětlit názory a postoje svědků k různým otázkám. Zajímali se o náš názor na vojenskou službu, na transfúzi krve, členství v odborových organizacích a na mnoho jiných věcí. Na závěr mi jeden z nich dal otázku: ‚Pane Müller, co myslíte, můžeme být přátelé?‘ Odpověděl jsem: ‚Přátelé mají k sobě hodně blízko a mají mnoho společných zájmů. Ale my, svědkové Jehovovi, věříme v Boha, kdežto vy, komunisté, jste ateisté. Nemůžeme najít společnou základnu. Ale já myslím, že můžeme vedle sebe žít a existovat.‘ Úředník řekl: ‚Jsem rád, že jste tak odpověděl, jinak bychom vám nemohli věřit.‘ Pocítil jsem, že to byla finální otázka, která měla rozhodnout, zda je možné vést střízlivý dialog, jenž by přiblížil vyřešení naší situace.“⁴¹

StB o těchto rozhovorech s Müllerem vypovídá následovně:

„Účelem těchto pohovorů bylo získat jmenovaného k odstranění extrémnosti a fanatičnosti ze sekty, projevující se v neúčasti ve volbách, v bojkotu a v nevstupování do JZD a ROH, v rozšiřování štvavé nepřátelské literatury, v odmítání vojenské služby, v neúčasti ve veřejném životě a v šíření nejruznějších poplašných zpráv apod.“⁴²

Tento postoj posléze vedl k rozkolu v organizaci. Koloman Kahan se ve své knize *Jehovovi sedkovia* zmiňuje o rozdělení svědků Jehovových v Československu na umírněné (vedeni B. Müllerem) a extrémně zaměřené (vedeni V. Matejkom). Přičemž umírnění jsou zde charakterizováni jako

⁴¹ *Ročenka 2000 svědků Jehovových*. Elektronická podoba, s.12

⁴² *Operativní svazky – hist.fond H-706-1*, s. 173

ochotní podřizovat se státní moci, nechávat se ovlivňovat, omezovat a kontrolovat svou činnost, kdežto ti extrémně zaměřeni svědkové odmítají ustupovat a podřizovat se státní moci, za což byli ze Společnosti vylučováni.⁴³ Dodržováním Müllerovy linie se svědkové mohli vyhnout problémům se státními orgány, avšak dostávali se pro změnu do sporu s radikálnějšími členy organizace a dřívějšími pravidly. StB se snažila o získání vedoucích členů svědků Jehovových pro Müllerovu linii. Využívala k tomuto cíli Müllerovy autority, který z vězení prostřednictvím korespondence komunikoval s vedoucími členy na svobodě. Snažil se je přimět k umírněnému postavení a přesvědčit o reakčnosti linie Matejky. V případě úspěšného dopadu byla ochotna přistoupit i k předčasnému propuštění Müllera na podmínku.⁴⁴ Vladimír Matejka však jakoukoliv spolupráci s StB striktně odmítal a v kampani za odstranění „extrémů a fanatismu“ spatřoval jen iniciaci ministerstva vnitra, jež neusiluje o zlepšení organizace svědků Jehovových, ale pouze se snaží získat v ní rozhodující vliv.⁴⁵ Matejka i Müller kvůli tomuto sporu napsali dopis do brooklynského ústředí, aby o věci sporu rozhodl N.H. Knorr (toho času prezident společnosti). Knorr v odpovědi na tento dopis sděluje, že Müllerův postoj je v podstatě správný, i když se k obsahu jednoznačně nevyjadřuje a podotýká, že problémy vyskytující se v organizaci, je nutno řešit s přihlédnutím v jakém státě je vyvíjena činnost.⁴⁶ V organizaci tak vznikaly zmatky a rostla nedůvěra, což bylo jedním z cílů StB. V Matekovi však StB spatřovala osobu ohrožující jejich rozkladné dílo a tak jej v dubnu roku 1958 zatkla. Odsouzen byl na osm let odnětí svobody a ztrátě občanských práv. Tento trest si odseděl bezezbytku. Bohumil Müller byl

⁴³ Kahan Koloman, *Jehovovi svědkovia*, 1.vyd, Bratislava: Pravda, 1988, s.32

⁴⁴ Operativní svazky – hist.fond H-706-1, s. 254

⁴⁵ Martínek B., *Náboženská společnost a stát*, s. 46

⁴⁶ Operativní svazky – hist.fond H-706-1, s. 248

v roce 1960 propuštěn na svobodu a zapojil se do vedení organizace.⁴⁷ O vlivu umírněné Müllerovi linie dokazuje účast ve volbách v roce 1960, kterých se zúčastnilo 95 - 97% členů Společnosti, kdežto ve volbách v roce 1954 to byla pouhá 2 % členů, z důvodu zákazu účasti na volbách proklamované organizací.⁴⁸ O úspěšnosti proniknutí bezpečnostních orgánů v podobě agentů do řad svědků Jehovových svědčí četnost archivních materiálů, v kterých je zaznamenána spousta výpovědí agentů, podávajících informace ze schůzek, bohoslužeb, či jiných společných akcí. V archivech a jiných materiálech zabývajících se historií svědků Jehovových v Československu se často nachází krycí jména: Union, Manka, Toska, Teolog, Adam, atd., podávající ministerstvu vnitra důležité interní informace. Avšak ročenka svědků Jehovových se k této problematice vyjadřuje pouze ve smyslu jakéhosi vynuceného dialogu ze strany svědků. *„Státní bezpečnosti šlo v podstatě o to, aby náboženské cítění nebylo zneužíváno v boji proti režimu, ale pokud to bude možné, aby bylo použito pro jeho podporu.“*⁴⁹ Podle těchto výroků si tedy pouze z neznalosti všech skutečností někteří pozorovatelé mohli myslet, že svědkové spolupracují s StB.⁵⁰ V roce 1960 byla vyhlášena velká amnestie pro politické vězně, a tak byla většina vězněných svědků propuštěna na svobodu. Avšak ještě v témže roce byla vydána *Služba Království* (periodikum SJ pro vnitřní účely), v níž vyšel článek *Československo*, který zde byl umístěn z iniciativy StB. Ten se dotkl svědků zejména kvůli tvrzení:

„podle kterého vlastně většina těch, kteří se v minulosti ocitli ve vězení, zde trpěla ne pro své náboženské přesvědčení, ne pro svůj morální postoj,

⁴⁷ Martínek B., *Náboženská společnost a stát*, s.48

⁴⁸ Operativní svazky – hist.fond H-706-6, s. 89

⁴⁹ *Ročenka 2000 svědků Jehovových*. Elektronická podoba, s.13

⁵⁰ Tamtéž, s.14

*ale v důsledku vlastní hlouposti, nebo toho, že odmítli vypovídat proti svým spoluvěřícím či nechtěli podepsat závazek spolupráce se Státní bezpečností."*⁵¹

Díky němu se mnozí svědkové přesvědčili, že vedení Společnosti v Československu je spíše pod vedením ministerstva vnitra a z tohoto důvodu se asi 1200 osob z celkového počtu 5000 svědků Jehovových v Čechách rozhodlo od společnosti oddělit.

Oficiální dopis N. H. Knorra z roku 1961 pověřuje správou československé odbočky A. Janušku, B. Müllera a jejich spolupracovníky.⁵² Spor dvou rozkmotřených skupin se týkal také vnímání dopisů N. H. Knorra a A. Rütimanna, jejichž pokyny byly jednou stranou akceptovány, kdežto druhou (opoziční) zavrhovány. Spor se týkal také rozdílných překladů interní literatury, z nichž ta literatura vydávána pod vedením B. Müllera byla cenzurována.⁵³ Není proto snad troufalé hovořit, alespoň co se rozkladné činnosti týče, o poměrně úspěšném zásahu státního aparátu proti organizaci svědků Jehovových. Bylo dosaženo účasti ve volbách, svědkové vstupovali do masových organizací a při svých jednáních nekritizují lidově - demokratické zřízení. Nicméně díky uvolněnější atmosféře byli svědkové Jehovovi schopni vkládat větší úsilí do kazatelské služby, a proto v několika následujících letech zaznamenali značný přírůstek stoupenců ve svých řadách.

V životě svědků Jehovových se postupem času stávaly běžným zpestřením společné dovolené, při kterých měli možnost se shromáždit v několikanásobně větším počtu, než se obvykle scházeli, a blíže se poznat. Zváni na tyto týdenní, někdy i dvoutýdenní dovolené byli jak staří, tak mladí. Důležité však bylo na tyto dovolené pozvat duchovně vyspělé jedince, kteří měli mít nad tímto společenstvím

⁵¹ Martínek B., *Náboženská společnost a stát*, s.49

⁵² tamtéž, s.49

⁵³ Martínek B., *Náboženská společnost a stát*, s.50

potřebný dohled. Po určité době se program těchto dovolených ustálil, Eduard Sobička jej popisuje takto:

„Ráno v určitou dobu společná modlitba, denní text a čtení z Bible pro všechny zúčastněné. V určité dny v podvečer všechna shromáždění, ale každé zvlášť po hodině. Večer případně plánovaný duchovně-zábavný program. Celý den tedy bylo volno, lidé si mohli studovat, mohli vyrazet na výlety, koupat se, trávit skutečně dovolenou.“⁵⁴

Při těchto dovolených se vykonávala příležitostně také zvěstovatelskou činnost, která byla vykonávána v rámci společného výletu. I tato činnost měla svá pravidla. Když někdo ze zúčastněných výletníků potkal osobu, která měla zájem vyslechnout si jeho řeč, skupina lidí se vždy od zvěstovatele odtrhla a šla dál. Na tyto dovolené ve svých pamětech spousta svědků ráda vzpomíná, někteří z nich si odsud odváželi cenná přátelství, někteří zde dokonce poznali svoje budoucí manžely či manželky.

Vznikla také školní služba Království, která měla za úkol školit cestující dozorce a sborové starší.⁵⁵ Součástí školících orgánů v organizaci svědků Jehovových byla také teokratická škola. Její program spočívá ve školení zejména mladých svědků a přípravování na zvěstovatelskou činnost. V tomto kurzu se učí správně pronášet řeč, jak oslovovat potenciálního zájemce, kdy dávat důraz na svá tvrzení, umět správně odpovídat na otázky atd.

I přes „dialog“ se státní bezpečností byli svědkové Jehovovi stále ilegální skupinou a nadále byli sledováni pomocí odposlouchávacích zařízení, osobním sledováním a jejich literatura byla cenzurována (Např. v časopisu *Služba Království* z roku 1964 se objevuje článek s názvem *Chodte jako moudří*. V něm byly zveřejněny pokyny pro usměrnění zvěstovatelské činnosti, která nemá být vykonávána ve

⁵⁴ Sobička Eduard, *Kapitoly z dob totalitních*, elektronická podoba, s.19

⁵⁵ Probuďte se, *Historie díla svědků Jehovových v České republice 10.část*, s.28.

veřejných objektech jako jsou nemocnice, hřbitovy, dopravní prostředky, apod., do té doby typické pro tuto činnost.⁵⁶). Ze spisu StB o těchto krocích proti organizaci svědků Jehovových:

*„Cílem těchto opatření musí být snaha o co největší narušení aktivity SJ, podstatné omezení činnosti v získávání nových členů, zejména z řad mládeže a preventivně působit již v samotných začátcích na ty osoby, které jsou do sekty získávány. Pomocí agenturně operativních kombinací provádět v sektě rozkladnou práci za využití rozporů, které existují mezi vedením sekty a opozicí“.*⁵⁷

Ke komunikaci mezi sbory byli z bezpečnostních důvodů využíváni cestující dozorcí, kteří měli za úkol předávat nejnovější informace jednotlivým sborům a také zajišťovat komunikaci mezi nimi. Tato komunikace však ne vždy byla úspěšná, jelikož spousta dopisů určených výhradně do rukou svědků Jehovových našla své místo nejprve u Státní Bezpečnosti. Z těchto dopisů byla poté vybírána jména osob pro budoucí rozhovory s StB. Z důvodu utajení před StB se shromáždění svědků konala v maximálním počtu deseti osob v soukromém bytě (vždy v bytě jednoho zúčastněného). Tuto aktivitu se snažili všelijak zamaskovat, například chodili odděleně v určitých intervalech, doby shromáždění se proměňovaly, měnily se byty, atd. Ne vždy se jim však utajení dařilo. Zde se dá uvažovat o práci agentů, zprostředkování informací přímo od vedoucích činitelů svědků Jehovových, nebo od osob svolných k napsání anonymního dopisu a vyzrazení utajovaných informací.⁵⁸

Od poloviny šedesátých let se začínají v tisku objevovat často články o svědcích Jehovových, které se však snažily vyhnout polemice s názory svědků, jelikož takováto

⁵⁶ ABS, fond OB 544-HK 62/2 - 1, s. 53

⁵⁷ tamtéž, s. 55

⁵⁸ Martínek B. *„Náboženská společnost a stát, s. 53.*

polemika by mohla vzbudit spíše zájem o bádání bible. Proto se spíše orientuje na podání vědeckých důkazů o neopodstatněnosti a škodlivosti náboženské ideologie. Branislav Martínek se zmiňuje o změně postoje tisku vůči svědkům Jehovovým. V padesátých letech byli prezentováni jako velice nebezpeční špioni a vrahové, kdežto léta šedesátá je ukazovala spíše jako lidi, kteří potřebují pomoc.⁵⁹

Svědkové, kteří odmítali spolupráci s československým vedením (v této době Müller, Januška) byli označováni jako disidenti a buřiči a ze sborů vylučováni. Toto byl případ také Vladimíra Matejky, který byl propuštěn z vězení v roce 1966 a následně z organizace vyloučen. V roce 1967 dochází ke zvýšené aktivitě ministerstva vnitra proti svědkům Jehovovým. Jako úspěšnou formu boje proti organizaci považovaly státní orgány vědecko - ateistickou výchovu, jejíž součástí jsou články stranických masových organizací. Dané články v časopisech musí vykazovat patřičnou úroveň, vycházejíce z konkrétních a seriózních podkladů.⁶⁰

2.5 období 1968 - 1989

Roku 1968 se chopili moci reformní komunisté, jejichž hlavním úsilím byla snaha o demokratizaci veřejného života. Tato liberalizace byla svědky Jehovovými vítána v naději, že by mohl být zákaz jejich činnosti zrušen.⁶¹ Všechny naděje k realizaci tohoto uvolnění se zhroutily s příchodem vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu téhož roku. Následuje období politické normalizace, které se pochopitelně úzce dotkne také svědků Jehovových.

Vedení svědků Jehovových v šedesátých letech dále pokračovalo ve spolupráci s ministerstvem vnitra a na jeho doporučení se snažilo vést své členy k činnosti, která by

⁵⁹ Martínek B. *Náboženská společnost a stát*, s. 55

⁶⁰ ABS, fond OB 544-HK 62/2 - 1, s. 62

⁶¹ *Ročenka svědků Jehovových 2000*, Elektronická podoba, s. 15

nezavdávala orgánům Bezpečnosti příčiny k represivním opatřením. Nadále se tak nesměla dovážet literatura ze zahraničí (necenzurovaná), povolena pak byla jen literatura, která není starší než z roku 1950 a strážná věž z roku 1958.⁶² Jakýmkoliv způsobem nesmělo být kritizováno státní, či politické zřízení.

Problémy svědkům Jehovovým vyvstávaly také kvůli povinné vojenské službě. Podle jejího vedení je totiž nemyslitelné, aby se svědek Jehovův jakýmkoliv způsobem podílel na vytváření násilí nebo jej podporoval. Touto podporou bylo myšleno nejen výkon brané povinnosti, ale také náhradní civilní služba.⁶³ Tak se ti, kteří nebyli vlastníky tzv. modré knížky (podle ministerstva vnitra bylo 83,3% mužů tohoto vyznání držiteli těchto dokladů)⁶⁴ mohli dostat do problémů. Existovaly však možnosti jak se povinné vojenské službě vyhnout i bez vlastnictví modré knížky. Podle usnesení vlády „ze dne 12. března 1958 č. 229, odvedenci-horníci, kteří pracují pod zemí, dostávají odklad nástupu základní vojenské služby až do 31. prosince roku v němž dovrší 30 let, pakliže ovšem setrvají v uhelných dolech.“⁶⁵ Po splnění této normy byla vojenská služba promíjena. Tento odklad dostávají naprosto samočinně, aniž o něj požádají. Právě z tohoto důvodu mají v hornických oblastech (Ostravsko, Kladensko, Trutnovsko,...) svědkové Jehovovi i v dnešní době procentuálně nejvyšší zastoupení. Ze vzpomínek Eduarda Sobičky, který od roku 1961 působil v kladenském dole „Vaňkovka“:

„Životní režim při práci na šachtě nebyl zrovna nejpříjemnější... pracovní doba 11 hodin denně a těžká, vyčerpávající práce v podzemí. Ale stále tu byl ještě

⁶² ABS, fond OB 544-HK 62/2 - 1, s. 53

⁶³ Franz Raymond, *Krise svědomí*, 1.vyd, Praha: Návrat domů, 1998, s. 93

⁶⁴ Martínek B., *Náboženská společnost a stát*, s. 51

⁶⁵ Sobička E., *Kapitoly z dob totalitních*, s.10

prostor pro službu a práci ve sboru, mohl jsem bydlet doma, a ne v kriminále... Po mém nástupu neuběhlo snad ani půl roku a Vaňkovka se začala plnit bratry. Zprostředkoval jsem těm prvním nástup, a ostatní se pak už přidávali." ⁶⁶

A jak sám dodává, díky svědectví, které svědkové Jehovovi vydávali i při práci v dolech a půjčování literatury, byli zde známi jako „svatí“.

Kvůli snaze svědků Jehovových dodávat všem stoupencům Společnosti náboženskou literaturu (důraz je zde kladen na biblické vzdělávání, které má dotyčnému dopomoci k zlepšování jeho morální kvality)⁶⁷, bylo nutné tuto literaturu nějakým způsobem obstarat. To s sebou ovšem v dané době neslo značný problém, který se však pro svědky Jehovovi nestal neřešitelným. Základní literatura, která má za úkol zveřejňovat poznatky z Bible, je produkována agenturou svědků Jehovových Watchtower Society. Právě tyto spisy jsou nutným duchovním pokrmem pro každého věřícího. Proto bylo nutné zajistit je i těm, kteří žili za železnou oponou a tudíž neměli k literatuře volný přístup, tak jak tomu bylo ve svobodných státech. Z toho důvodu se v Československu začínají zřizovat místa, kde se tyto materiály překládají a následně kopírují. Z počátku se využívalo pouze psacích strojů, kde se pomocí průklepového a kopírovacího papíru přepisovaly dané spisy. Avšak poptávka po literatuře byla stále větší a proto bylo nutné výrobu navýšit. Začaly se proto používat stroje, kterým se říkalo „ormig“, dále pak s postupem vývoje technologie byl využíván fotoaparát, až se nakonec dopracovali k ofsetovému tiskařskému stroji s rotačním nakladačem papíru, který byl řízen elektronickým procesorem (dát takový stroj dohromady za komunistického režimu bylo téměř nemožné, proto lze svědkům Jehovovým přičíst notnou dávku vynalézavosti a

⁶⁶ tamtéž, s.10.

⁶⁷ Adamy Herbert, *Byl jsem manažerem ilegální továrny*, 1.vyd, Praha: Ostrov, 1999, s.7.

kuráže při shánění součástí pro výrobu stroje). Dále bylo vyrobeno 250 cyklostylových strojů, z nichž bylo několik pašováno také do Rumunska. Jelikož tiskárny obsahující takovéto stroje musely být přísně utajeny, bylo nutné je umístit v podzemí, aby v případě domovní prohlídky nemohla StB nic najít. Pro vybudování takového objektu bylo nutné dobře vybrat místo, které muselo splňovat určité požadavky, a to: vhodné umístění, dům musel být bez sklepení (to se budovalo až z důvodu umístění tiskárny), možnost nenápadného příjezdu nákladním autem, ubytování pro příchozí (aby nemuseli vycházet ven), atd. Tak od konce sedmdesátých let vznikala v Československu podzemní síť tiskáren, kterých nakonec bylo vybudováno čtrnáct.⁶⁸ Herbert Adamy tyto tiskárny ve své knize popisuje takto:

„Pod domem se vybuďovalo podzemí o velikosti 30 až 80 m², v několika případech i větší. Provedla se izolace proti vodě a tepelná izolace a vybuďovala se klimatizace. Vstup do podzemních prostor byl obyčejně umožněn výtahem. Například: Postavil jste se někde v domě na vyhrazené místo, s kterým jste musel být seznámen, dotkl jste se ukazovákem své ruky určeného bodu na zdi, tím jste vyslal signál, a část podlahy, na které jste stál, začala sjíždět i s vámi do podzemí. Vystoupil jste z výtahu; podlaha se vrátila na své původní místo, a vy jste se ocitl v podzemí. Stěny tu byly často obloženy dřevem, a vůbec tu bylo příjemné pracovní prostředí. Co ale když přišel na návštěvu do domu někdo cizí a v podzemí se pracovalo? Automatický bezpečnostní systém okamžitě informoval pracovníky v tiskárně a nastoupil režim zvýšené opatrnosti. Taková tiskárna musela mít i sociální zázemí. ...Později jsme museli ještě u každé tiskárny, do celé plochy stropu, instalovat ochranu proti vyhledávání podzemních objektů speciálními přístroji.“⁶⁹

⁶⁸ Adamy H., *Byl jsem manažerem ilegální továrny*, s.47.

⁶⁹ Adamy H., *Byl jsem manažerem ilegální továrny*, s.48.

Pro finální podobu publikací bylo nutné vytištěné materiály svázat, k čemuž svědkové Jehovovi využívali 16 velikých knihvazačských dílen bohatě vybavených strojním zařízením a několik malých, jednodušeji vybavených vazáren. K dopravě byly využívány zejména upravené osobní automobily, v nichž bylo možné popřípadě i ze zahraničí, s notnou dávkou odvahy, dopravovat materiál. Tato rozsáhlá stavební a tiskárenská činnost byla velice nákladná, její zdroje financí spočívaly v dobrovolných příspěvcích členů Společnosti a podle tehdejšího manažera těchto „továren“, Herberta Adamyho, nikdy nebylo peněz nedostatek a proto nebylo zapotřebí ani darů ze zahraničí.⁷⁰ Podle Adamyho StB chtěla mít svědky Jehovovi a jejich tiskařskou činnost pod kontrolou, ale vlastně o ní nic nevěděli. Dá se však předpokládat, že StB alespoň o některých tiskárnách věděla a spíše je jen nechávala pracovat pod domněním že jsou v ilegalitě.⁷¹

Počátkem sedmdesátých let se StB vyjadřuje k aktivitě svědků Jehovových stále jako o společensky nebezpečné. Jedním z důvodů je neustávající zvěstovatelská činnost, která narušuje socialistický způsob života.⁷² V roce 1972 začala být činnost všech sborů na celém světě, včetně Československa, pod dohledem rady starších (presbyterů).⁷³ Tedy sboru několika mužů, kteří na sebe berou nejčastěji kázání při bohoslužbách a snaží se řídit běh odbočky. Ti jsou voleni radou členů na neomezenou dobu. Kolem roku 1974 se část fungující opozice svědků Jehovových vycházející z Matejkovy linie přechází ve své činnosti ke skupině tzv. „umírněných“, vedenou vedoucím odbočky v ČSR Bohumilem Müllerem. Důvodem k tomuto kroku je podle spisů StB, že tato skupina neměla dostatek literatury a nechtěla dále

⁷⁰ Tamtéž, s.69

⁷¹ Tamtéž, s.72

⁷² ABS, fond OB 544/9 -HK 62-2, s. 52

⁷³ *Ročenka svědků Jehovových 2000*, Elektronická podoba, s. 19

snášet panovačné a arogantní vystupování vedení.⁷⁴ Z důvodu absence jakékoliv budovy, která by splňovala administrativní nároky organizace byl v roce 1979 zakoupen rozestavěný třípodlažní dům v Praze. O organizované práci v souvislosti s dostavbou tohoto domu vypovídá ve svých pamětech Eduard Sobička:

*„Každý týden v neděli přijelo 10-12 bratrů z východního Slovenska a ti začali stavbu dokončovat. Pepa Procházka ze Suchdola (později byl vyloučen) měl nákladní auto - na tu dobu něco mimořádného, a tak nám jeho prostřednictvím Jehova obstarával dodávky písku, cementu, dřeva, dlaždic a dalšího nutného materiálu. Kdybychom v té době byli odkázáni například na ČSAD (státní automobilová doprava), stavbu bychom dokončili ne za 6 měsíců, ale za 6let. Ostatně sousedé, kteří také stavěli, nechtěli věřit svým očím. Přicházeli za námi a ptali se, kde že jsme tu partu vzali“.*⁷⁵

Tento dům poté sloužil jako bydliště Eduardu Sobičkovi a Bohumilu Müllerovi a také jako kancelář až do roku 1994. O tom že StB o stavbě musela od začátku vědět, dokazuje přítomnost odposlechů, které zde byly nainstalovány již při jeho stavbě. K jejich odhalení došlo až v roce 1991 kdy je telekomunikační pracovníci přišli zneškodnit.⁷⁶

Roku 1979 bylo rozhodnuto, že vedení svědků Jehovových pošle dopis na Sekretariát pro věci církevní při Úřadu předsednictva vlády Československé socialistické republiky s prosbou o rozhovor, který by se měl týkat možnosti upravení vzájemných vztahů svědků Jehovových a ČSSR.⁷⁷ Téměř po roce přišla kladná odpověď a kýžený rozhovor proběh v dubnu 1980. Následně bylo zažádáno o registraci

⁷⁴ ABS, fond OB 544/9 -HK 62/2 - 1, s. 185

⁷⁵ Sobička E., *Kapitoly z dob totalitních*, s.30

⁷⁶ Sobička E., *Kapitoly z dob totalitních*, s.30

⁷⁷ *Ročenka sv.Jehovových 2000*, el. podoba, s. 20

spolku *Biblická a traktátní společnost Strážná věž*, ale na tuto žádost nikdy nepřišla žádná odpověď.⁷⁸

Ze zpráv StB je zřejmé, že i v osmdesátých letech je organizace svědků Jehovových považována stále za jednu z nejaktivnějších a nejobávanějších na našem území.⁷⁹ Z toho důvodu bylo v roce 1985 přistoupeno k další vlně výslechů a zatýkání. Tato represivní opatření se týkala zejména funkcionářů a cestujících dozorců. Ti kteří nebyli zatčení dostávali výstrahu náčelníka policie, která měla platnost permanentní podmínky.⁸⁰ Do rukou veřejné bezpečnosti se svědkové také mohli dostat samozřejmě i za jiné přečiny. Poměrně choulostivou záležitostí byly pohřby a na nich pronášené projevy. Právě za ty se svědkové často dostávali do vazby a byli dále podrobováni výslechům. Přitom nebylo možné se tomuto zvyku vyhnout. Vždy byl vyvolen jeden, který na daném pohřbu pronášel řeč při čemž mohl být klidně sledován někým ze státních orgánů a za veřejné působení následně zatčen.

V prosinci 1986 byly během jediného dne nalezeny dva objekty, ve kterých docházelo k rozmnožování literatury včetně její konečné úpravy. V obou centrech bylo nalezeno asi 15 tun materiálu, mezi něž patřily čtyři rozmnožovací stroje, čtyři náhradní rozmnožovací stroje, cca 5000 balíků čistého papíru určeného k rozmnožování, několik metrických centů již zhotovené literatury a dalšího materiálu jako řezaček, sešíváček, atd.⁸¹ Branislav Martínek se ve své knize zmiňuje, že nález nebyl náhodný (StB o tiskárnách měla dlouho předtím vědět), ale snad to měla být odplata za to, že jeden ze svědků obeslal nejvyšší místa státního

⁷⁸ *tamtéž*, str. 20

⁷⁹ AMV, OB-HK, 544/9, 62-3, s. 154

⁸⁰ *Ročenka sv. Jehovových 2000*, el. podoba, s. 20

⁸¹ ABS fond OB544/9 - HK 62-4, s.145

aparátu ČSSR dopisy, v nichž poukazoval také na některé případy porušování lidských práv komunistickým režimem.⁸²

V listopadu 1987 umírá v Praze dlouholetý vedoucí československé odbočky Bohumil Müller, jehož nástupcem se stal Tonko Murin.⁸³ Ke konci totalitního režimu v roce 1989 bylo svědkům Jehovovým dokonce povoleno vycestovat do Polska na mezinárodní sjezd, kterého se mělo možnost zúčastnit na 10 000 svědků z Československa, což představovalo více než polovinu z celkového počtu. Jedinou podmínkou ministerstva vnitra bylo vyhotovení jmenného seznamu všech uchazečů o tento zájezd, včetně rodného čísla a adresy. To pochopitelně probouzelo u většiny z nich značnou nedůvěru, jelikož by to znamenalo vystoupení z ilegality.⁸⁴ Počet byl ovšem zanedlouho zaplněn a tak svědkové Jehovovi z Československa mohli poprvé od roku 1948 vycestovat legálně do zahraničí. Nedlouho po tomto sjezdu se začal komunistický režim v Československu rozpadat, a vrcholem tohoto pádu byla Sametová revoluce v listopadu 1989. Tímto obdobím končí dlouhá etapa pod komunistickou nadvládou a otevírají se brány vedoucí k svobodnému působení svědků Jehovových.

2.6 období 1989 - současnost

Po politickém převratu v roce 1989 a zřízení demokratické republiky vystupují svědkové Jehovovi z ilegality.

Právě z tohoto důvodu si mohou dovolit již v lednu 1990 podat žádost o registraci. Avšak tato žádost byla podána ještě před tím, než byl ustanoven zákon o registraci náboženských společností, proto obsahovala nedostatky, jež

⁸² Martínek B., *Náboženská společnost a stát*, s. 52

⁸³ Sobička E., *Kapitoly z dob totalitních*, s. 36

⁸⁴ Tamtéž, s. 38

se neslučovaly se zákonem. Bylo tedy nutné poslat novou kvalifikovanou žádost a správní řízení ve věci registrace bylo zahájeno až v září 1992.⁸⁵ Ještě před zákonnou registrací *náboženské společnosti svědkové Jehovovi* se ministerstvo kultury dotazovalo na některé části jejich učení, jelikož podle Listiny základních práv a svobod citovanou zákonem je uvedeno, že nemůže být registrována náboženská společnost, která omezuje osobní svobodu. První z těchto dotazů se týkal učení odmítání krevní transfuze, druhý odmítání vojenské služby ve zbrani, třetí pak na odmítání civilní služby, jakožto náhrady za brannou povinnost. Po konzultaci s brooklynskými právníky, na všechny tři otázky odpověděli představitelé svědků Jehovových (O. Kadlec, E. Sobička), že organizace svědků Jehovových nic takového nevyučuje.⁸⁶ Právě tyto odpovědi na dané otázky se staly předmětem sporu a pochybností o důvěryhodnosti vedoucích osob svědků Jehovových. Z učení proklamovaného touto organizací je zřejmé, že výše zmiňované úkony nepřímě zakazovalo (byly dávány spíše jako „doporučení“, ale pokud některý ze členů tato „doporučení“ nedodržel, byl z organizace vyobcován).⁸⁷ Vedení tyto odpovědi odůvodňovalo tím, že hlavní věroučné články nejsou vyučovány svědky Jehovovými, nýbrž samotnou biblí a v případě těchto odpovědí se jedná o právníckou záležitost, kterou není schopen pochopit každý.⁸⁸ Takovéto vysvětlení a tím vlastně popření doposud proklamovaného učení se setkalo s nepříznivým ohlasem členů organizace.

Následkem těchto rozporů spousta ze svědků od organizace odešla a někteří našli své útočiště v jiných, nově vznikajících, nebo tou dobou již fungujících hnutích,

⁸⁵ Martínek B., *Náboženská společnost a stát*, s. 53

⁸⁶ Remeš Prokop, *Historie svědků Jehovových u nás*, [online] Dingir 1998 s. 5

⁸⁷ Martínek B., *Náboženská společnost a stát*, s. 55

⁸⁸ Remeš P., *Historie svědků Jehovových u nás*, s. 5

rekrutujících se z řad bývalých svědků Jehovových.⁸⁹ Mezi tyto odštěpené skupiny patří např. :

- Nadace „Svědectví“ - založená v roce 1990 Stanislavem Ferfeckim, bývalým svědkem Jehovovým, která si kladla za úkol pomáhat osobám postiženým organizací svědků Jehovových. Nadace byla zrušena v roce 1997 pro nedostatek financí.

- *Getsemane* - vzniká v roce 1993 okolo Ondřeje Novotného. Od roku 1997 spolu s Jiřím Votavou vydávají časopis *Setkávání*.

- středisko *Milost* - Založeno Karlem Doležalem s pomocí Evangelické církve metodistické. Toto středisko působí jako informační středisko o nových náboženských směrech.⁹⁰

V roce 1994 dostala Společnost darem panelový dům v Praze na Černém Mostě, na jehož přestavbě se opět podíleli svědkové z nejrůznějších koutů republiky. Pro potřeby odbočky dodnes slouží jako „Bethel“ svědků Jehovových v České republice. Ten je tvořen asi padesáti pracovníky působících ve čtyřech odděleních (služební oddělení, stavební oddělení, nemocniční informační služby, překladatelské a kompoziční oddělení).⁹¹ Po rozdělení Československa v roce 1993 na dva samostatné státy sloužil oběma zemím stále jeden zemský výbor, na jehož činnost dohlížela rakouská odbočka. Následující rok byl v Čechách i na Slovensku jmenován samostatný zemský výbor a v září 1995 zahájila svou činnost v České republice kancelář odbočky.⁹² Od roku 1996 je vedoucím sborem odvolán zákaz výkonu civilní služby. Avšak ti členové, jež k výkonu civilní služby, ještě za dob jejího „nedoporučení“, nastoupili a byli následně ze sboru vyloučeni se nálepky odpadlíků ani po této nově zavedené reguli nezbavili, taktéž bylo

⁸⁹ Martínek B., *Náboženská společnost a stát*, s. 56

⁹⁰ Velechovský Petr, *Svědkové a odpadlíci*, [online], s.1 - 3

⁹¹ Martínek B., *Náboženská společnost a stát*, s. 56

⁹² *Ročenka sv. Jehovových 2000*, el. podoba, s. 23

zakázáno se těmto vyloučeným jakkoli omlouvat. Snad z tohoto důvodu se v tomto roce, i přes zvěstovatelskou aktivitu svědků Jehovových a velké množství vynaložených prostředků na tuto činnost, počet věřících v České republice snížil téměř o tisíc členů.⁹³ Tento pokles komentuje také ročenka svědků Jehovových, ovšem v odlišném světle. Podle ní za snížení počtu svědků může společenské porevoluční období prosycené demokratickými ideály a stoupající životní úroveň podněcuje lidi k hmotářství, závisti a soutěživosti.

*„Určitý počet z nich přestal sloužit Jehovovi například proto, že byli úplně pohlaceni hmotářským způsobem života, začali se přehnaně věnovat společenským aktivitám, odklonili se od vysokého biblického měřítka pro manželství nebo začali všechno kritizovat, a kritizovali tedy i Jehovovo teokratické uspořádání“.*⁹⁴

Dále se zde také píše o negativním vlivu médií, které svědky Jehovovi neustále napadají a ztěžují tak svědkům zkoušky víry, které jsou zde přirovnávány ke zkouškám, s nimiž se potýkali v komunistických a nacistických lágrech.⁹⁵

V souvislosti s odchodem věřících ze společenství svědků Jehovových bývá upozorňováno na jejich složitou situaci. Ta plyne z naprosté izolace od organizace, která do té doby vyplňovala prakticky celý jejich život. Někteří jsou v této víře vychováváni, jiní její učení poznají v pokročilejším věku, avšak téměř všichni se během svého působení v organizaci stávají na tomto prostředí závislými a těžko se od ní odpoutávají. K tomuto faktu přispívá autoritářské vedení organizace, která často na okolní svět nahlíží jako na špatný a zkažený a staví zeď mezi tím co je

⁹³ Remeš P., *Historie svědků Jehovových u nás*, s. 5

⁹⁴ *Ročenka sv. Jehovových 2000*, el. podoba, s. 24

⁹⁵ *tamtéž*, s.24

uvnitř a tím co je vně organizace.⁹⁶ Věřící má své přátele jen uvnitř této zdi (NSSJ „doporučuje“ nestýkat se s osobami z vnějšku organizace) a dostává se tak do silné izolace od okolního světa. Jedinec, který se od organizace odpojí, ať dobrovolně či z donucení, se rázem často ocitá v sociální izolaci, jelikož jeho přátelé i rodinní příslušníci z řad svědků Jehovových s ním ukončí okamžitě jakékoliv kontakty, za který je považován i pozdrav či podání ruky.⁹⁷ Odchod jedince, který strávil v organizaci delší dobu a obětoval jí část svého života (zaměstnání, rodinu, přátelé) se poté stává velice složitým a i přes velké pochyby o správnosti jednání vedení Společnosti, není schopen ji opustit.⁹⁸ Vedení neschvaluje žádnou literaturu, shromáždění ani webové stránky, které nejsou připravovány nebo organizovány pod jeho vedením. Tím se dostává do situace krize svědomí, jelikož není schopen jednat ze svobodného rozhodnutí, ale je k němu dohnán okolnostmi, bez vlastního osobního přesvědčení.

Svědkové Jehovovi jsou v České republice známou organizací, která se do myslí veřejnosti zapsala zejména pro svou neunavitelnou zvěstovatelkou činnost, ale také pro některé své radikální názory. Mezi učení, které se nesetkává s obecným pochopením, ba naopak, reakce na něj jsou většinovou společností odsuzující, je učení o odmítání krevních transfúzí. Od roku 1961 je Strážnou věží ustanoveno, že přijímání krve a nepovolených produktů z krve je zřeknutí se víry a má být potrestáno exkomunikací. Z důvodu tohoto zákazu, který platí do dnes, se svědkové Jehovovi straní krevní transfuzi, a to v krajním případě i za cenu života. Ani v tomto případě však nelze hovořit o svobodném rozhodnutí odmítajícího jedince, ale spíše o názory Společnosti Strážná věž, která

⁹⁶ Vojtíšek Zdeněk, *Život v šedé zóně – rozhovor s M. M. Malým*, Dingir č.3 2007, s.1

⁹⁷ tamtéž, s.2

⁹⁸ Vojtíšek Z., *Život v šedé zóně – rozhovor s M. M. Malým*, s. 2

hrozí vyloučením ze Společenství.⁹⁹ Společnost také vyučuje, že jsou možnosti jak se krevní transfuzi vyhnout. Tyto možnosti nepochybně existují, ale nedají se použít v každém případě. „V dnešní době je situace taková, že drtivá většina SJ žije v iluzi, že úplně všechny situace se dají vyřešit bez použití krve, pokud naleznou „správného“ lékaře.“¹⁰⁰ Situace v devadesátých letech minulého století však s sebou přinesla změny v otázkách krve a Společnost začala ve svých nárocích polevovat. Od roku 2000 nesmějí svědkové přijímat pouze celou krev, a její čtyři hlavní složky (plazma, destičky, červené krvinky, bílé krvinky), avšak smějí přijímat jakoukoliv frakci z těchto složek a to včetně hemoglobinu. Vliv na tyto změny má z velké části disidentské hnutí, které se snaží prosadit ve vedení Společnosti schválení transfuze krve.¹⁰¹

Zákonná registrace z roku 1994 jim umožňuje zažádat si o přiznání zvláštních práv. Mezi ně patří výuka náboženství na školách, vykonávání duchovenské činnosti ve věznicích, uzavírání církevních sňatků, financování církve ze státního rozpočtu (čehož se NSSJ dobrovolně vzdává) a patří sem také zachovávání mlčenlivosti duchovních. Právě toto uznání se stalo předmětem sporu. Podle zákona totiž musí daná náboženská společnost mít tradici zpovědního tajemství minimálně 50 let.¹⁰² Problémem však je, že svědkové Jehovovi v základním dokumentu uvedli, že nemají třídu duchovních, na základě čehož jim nebylo ministerstvem kultury právo zpovědního tajemství uznáno. Následně byla Společností podána stížnost soudu na ministerstvo kultury. Přesvědčivé důkazy však Společnost soudu nepředala, žaloba byla v únoru 2006 zamítnuta a výsadu mlčenlivosti tak nezískala.¹⁰³

⁹⁹ Malý Michal, *Svědkové Jehovovi a otázka krve*, Dingir č.3 2005, [online], s.1

¹⁰⁰ tamtéž, s.1

¹⁰¹ Malý Michal, *Svědkové Jehovovi a otázka krve*, Dingir č.3 2005, s.1

¹⁰² Malý Michal, *Svědkové Jehovovi a mlčenlivost duchovních*, [online], s.1

¹⁰³ tamtéž, s.3

Svědkové Jehovovi vykazují v roce 1999 v České republice 16000 stoupenců¹⁰⁴, (O něco málo menší počet je prezentován dnes). Avšak podle sčítání lidu v roce 2001 jejich počet dosahuje více než 23 tisíc. Tento údaj je však značně zavádějící, jelikož příslušnost k této společnosti může nahlásit prakticky kdokoliv. S velkou pravděpodobností se nejedná o nárůst počtu členů. Spíše se dá předpokládat, že příslušnost přiznali i osoby sympatizující s hnutím, možná také ti, kteří z organizace byli vyloučeni proti své vůli. Z řad vyloučených i z vlastní vůle odstoupivších osob od společnosti svědků Jehovových, mimo výše uváděné organizace, se někteří z nich stali přispěvateli do informačního fóra o společnosti strážná věž prezentujících se na internetových stránkách www.straznavez.cz. Ty si kladou za úkol shromažďovat nezávislé informace o dění uvnitř organizace svědků Jehovových a následně je bez zaujetí prezentovat.

¹⁰⁴ *Ročenka sv.Jehovových 2000*, el. podoba, s. 24

3.kapitola:

Historie Bahá'í v českých zemích

3.1 od počátku působení do roku 1939

Začátek Bahá'í víry v českých zemích lze vysledovat již kolem roku 1909. Prvním Bahá'í stoupencem na našem území byl německy mluvící občan profesor Karl Krütner, který učil na střední škole v Žatci a zde také založil německy mluvící Bahá'í společenství. V českém jazyce však začíná šířit povědomí o Bahá'í víře brněnský rodák Miloš Wurm kolem roku 1910. K Bahá'í myšlenkám se nejspíš dostal prostřednictvím své matky, jež byla spisovatelkou a aktivistkou v ženském sociálním a etickém hnutí a udržovala rozsáhlé styky s lidmi, zabývajícími se duchovními naukami a jejich vztahem k mírovému hnutí. Právě mezi těmito lidmi mohli být někteří Bahá'í věřící z Německa či Rakouska. Miloš Wurm byl principy učení Bahá'í silně ovlivněn a spatřoval v nich novou cestu k dosažení celosvětového míru. Není však jisté, zdali on sám sebe považoval za Bahá'í věřícího, jelikož v žádné z jeho písemností neuvádí svou příslušnost k hnutí.¹⁰⁵ Z němčiny přeložil a v Praze vydal roku 1913 brožuru E.G. Hoflina, „Zjev hnutí mírového na východě“, kterou opatřuje svou vlastní, česky psanou předmluvou, která potvrzuje, že v té době byl obeznámen o Bahá'í víře v mnohem větším měřítku, než jaký mu mohl poskytnout rozsah zmíněné brožury. Mimo vydání této brožury také organizoval v Praze malou přehlídku bahá'í knih. Díky této aktivitě lze M. Wurma považovat za prvního Čecha šířícího Bahá'u'lláhovo poselství v češtině. V roce 1914 neváhá se vstupem do rakouské armády jako zdravotník. Po jeho zajetí r. 1918 se dostává do československých legií na

¹⁰⁵ Tesař Karel, *Historie víry v ČR*, články z Bahá'í zpravodaje. El. podoba z pražského ústředí, s. 5

francouzské frontě, kde padl jako důstojník čtyři dny před vznikem samostatného Československa.

Po válce a po zformování samostatného Československého státu ustaly jakékoliv aktivity spojené s Bahá'í vírou a přichází až s osobou Marthy Rootové. Ta v roce 1926 zavítala na týden do Československa a měla zde několik přednášek v esperantu v rámci kterých se zmiňuje o Bahá'í víře. A právě během těchto přednášek se seznamuje s českými esperantisty Vukem Echtnerem a Julianou Bendovou, kteří se později stávají prvními českými bahá'í a kteří překládají její spisy do češtiny.¹⁰⁶ Vuk Echtner se však setkal s Bahá'í učením již před touto událostí, a to v roce 1922 v esperantistickém kroužku, kde mu jej předala v podobě brožury Jindřiška Wurmová (matka Miloše Wurma). V. Echtner s učením natolik sympatizoval, že při příjezdu M. Rootové do Prahy ihned nabídl svou pomoc jako tlumočnick. Přednášky zaznamenaly nemalý ohlas a zpráva o tomto poselství se objevila také v tisku. V následujícím roce (1927) Martha Rootová opět přijíždí do Československa, nadále spolupracuje s Vukem Echtnerem a díky jeho pomoci mohla mnohem snadněji realizovat své plány. A to seznámit s Bahá'í Vírou co možná největší okruh lidí, tedy i těch, kteří neovládali esperanto a nemohli se účastnit jejích přednášek. Následně byly vydávány také malé brožury, které do češtiny přeložil Echtner. Před druhým odjezdem Marthy Rootové učinil Vuk Echtner rozhodnutí, při kterém oddal své srdce Bahá'u'lláhovi a začal usilovně šířit jeho poselství.¹⁰⁷ Pod jeho vedením byla v Československu vytvořena skupina zájemců o víru, převážně z řad esperantistů, mezi které patřili např. Juliana Trojánková-Bendová nebo Dr. Alexandr Sommer-Bažek, který přispíval psaním článků, pojednávajících zejména o základních

¹⁰⁶ *History of Bahá'í faith in Czechoslovakia*, el. podoba z pražského ústředí, s.1.

¹⁰⁷ Tesař K., *Historie víry v ČR*, el. podoba, str. 1

společenských principech Bahá'í zjevení. Skupina se v budoucnu rozrostla a Echtner plně využíval svých jazykových schopností k překladu spisů, týkajících se víry. Poté také začíná psát své vlastní články o nejrůznějších aspektech víry.¹⁰⁸ Následující návštěva Marthy Root v roce 1928 byla spojena také s audiencí u prezidenta T.G. Masaryka, který zhodnotil Bahá'í principy takto:

„Pokračujte v tom co děláte, rozšiřujte tyto principy humanity a nečekejte na diplomaty. Diplomaté sami nemohou přinést mír, ale je skvělé, že lidé začínají hovořit o těchto univerzálních mírových principech. Jděte s těmito principy za diplomaty, do univerzit a škol a také o nich pište. Jsou to lidé kdo přinesou světový mír.“¹⁰⁹

Martha Rootová se poté stává hostem Společenského klubu a prezidentovy dcery Dr. Alice Masarykové. Z osobní iniciativy a z iniciativy Alice Masarykové a ministra zahraničních věcí Edvarda Beneše navštíví Martha Rootová 12 míst v Československu. v roce 1932 se Martha Rootová rozhodla pobýt v Praze, kde nakonec strávila 18 měsíců. Během této doby se snaží šířit Bahá'í víru a zúčastní se kongresu esperantistů v Olomouci. Také se setkává s význačnými českými orientalisty. Například s indologem Vincencem Lesným a se znalcem perského jazyka Janem Rypkou (navštívil několikrát Írán a setkal se s mnoha vyznavači Bahá'í a o svých zkušenostech píše v knize „Íránský poutník“). Jan Rypka seznámil Marthu Rootovou s průkopníky Bahá'í víry ve Vídni, s manželi Carpentrovými. V této době se již publikace neomezuje pouze na články a brožury, ale vychází překlady děl ústředních osobností víry, jako jsou přednášky Abdu'l-Baháa z jeho cest po Evropě a USA, Pavla Moudrá překládá knihu J.Esslemonta „Bahá'u'lláh a nová doba“, která je věnována Miloši Wurmovi a stává se jedním

¹⁰⁸ Tesař K., *Historie víry v ČR*, el. podoba, str. 1

¹⁰⁹ *History of Bahá'í faith in Czechoslovakia*, el. podoba, s.2.

z nejvýznamnějších počinů této doby, také Vuk Echtner přeložil a vydal práci Šoghi Effendiho s názvem „Světové náboženství“.¹¹⁰ M. Rootová navštívila Československo naposledy v květnu roku 1936. Při této příležitosti byla přijata k audienci u prezidenta Edvarda Beneše, který si této návštěvy velice cenil a nechal se slyšet, že jeho zájem o víru Bahá'í ho poutá již od roku 1911, kdy byl na kongresu v Londýně a kde se poprvé dozvěděl o tomto hnutí a jejich mírových principech. A Bahá'í učení označil za jeden z nejlepších nástrojů ke konečnému vítězství ducha a humanity.¹¹¹

3.2 období 1939-1968

Během světové války byla činnost Bahá'í v českých zemích přerušena a její obnova byla započata až v roce 1946. V tomto roce členové Bahá'í začali soustřeďovat bahaistické texty překládané z anglických a německých knih. Koncepty překladů byly kopírovány průklepem na psacím stroji, anebo dávány k rozmnožení na cyklostylu.¹¹² Ještě v roce 1946 byla vydána publikace Jiřího Krámského „Východ a nová doba“, která je jistým výtahem Esslemantovy knihy, akcentující zejména sociální stránky Bahá'í víry. České společenství bylo ve druhé polovině čtyřicátých let omezeno pouze na Prahu a počet jejího stoupenců se pohyboval mezi 10-15 členy.¹¹³ Iniciátory shromáždění byli Vuk Echtner a Juliana Bendová. Ti pořádali pravidelná setkání a udržovali kontakty se zahraničím a také proto měli k dispozici velmi rozsáhlý okruh informačních zdrojů v mnoha jazycích. Do Československa chodily buďto poštou, nebo se šířily osobním předáním, knihy, časopisy i brožury. Většinu z nich sami čeští bahá'isté překládali a poté rozšiřovali. Společné

¹¹⁰ *History of Bahá'í faith in Czechoslovakia*, el. podoba, s.2

¹¹¹ Tamtéž, s. 2

¹¹² Operativní svazky – hist.fond H-706/11, s. 98

¹¹³ tamtéž, s. 100

schůzky byly uskutečňovány v bytech jejich účastníků a to každý devatenáctý den v měsíci, proto se jim říkalo „devatenáctníky“.¹¹⁴ Vuk Echtner byl v neustálém kontaktu se zahraničím a v rámci těchto kontaktů si dopisoval např. s Hermannem Grossmannem, s Dr. Adalbertem Mühlischlegelem a dalšími. Také dále rozvíjel styky s esperantisty, zejména prostřednictvím článku v časopise „La Nova Tago“. Činnost Bahá'í v Československu nebyla kupodivu v první polovině padesátých let nijak zvlášť omezována a dokonce mohla působit i na veřejnosti. To je pro období komunistické diktatury a tvrdého útlaku jakýchkoliv nábožensky smýšlejících skupin obyvatelstva poněkud zvláštní.¹¹⁵ Tato situace se však změnila na konci padesátých let, kdy se Bahá'í učení začíná rozšiřovat také do jiných částí československa, zejména na severní Moravu (na Ostravsku vznikl spolek Bahá'í, který založila Juliana Bendová v roce 1954).¹¹⁶ Činnost Společenství je však již delší dobu pozorována, a to zejména její zahraniční přátelé (Ludmila van Sombeck, Alice Dudley a později též Albert Rakovský), kteří jezdili na návštěvy do Československa. S rozšířením Bahá'í učení do jiných částí republiky se však vytrácí přehled osob, které navazují kontakt s Bahá'í společenstvím a poměrně uvolněná společenská atmosféra (po smrti Stalina a Gottwalda) přispívá k menší obezřetnosti Bahá'í stoupenců vůči StB. V roce 1957 se Bahá'í daří dohodnout se se Společností československých unitářů a mají tak možnost konat své přednášky v centru „Unitaria“ v Praze.¹¹⁷ Tyto přednášky týkající se duchovních aspektů života, postupného zjevování a jednotě náboženství, byly hojně navštěvovány. Z důvodu tohoto příznivého vývoje se Bahá'í stoupenci rozhodli o oficiální prosbu úřadům o registraci, jako

¹¹⁴ Operativní svazky – hist.fond H-706/11, s. 99

¹¹⁵ Tesař Karel, *Historie víry v ČR*, str. 3

¹¹⁶ Operativní svazky – hist.fond H-706/11s. 102

¹¹⁷ AMV, OV-SK 38-3 , s. 98

„Duchovní rada Bahá'í“. Při této příležitosti byla také odeslána souhrnná zpráva o činnosti českého společenství do Haify, ve které žádají o zajištění návštěv přátel, kteří ovládají esperanto, aby nebyl nutný překlad a neunikala s ním působivost slova. Nedlouho po odeslání souhrnné zprávy do Světového centra se zvedla vlna nevole ze strany totalitního státního aparátu a ten se rozhodl proti hnutí rázně zakročit. Tak pro Bahá'í v Československu končí období relativního klidu, v okolním rozbouřeném moři.

V červenci 1958 byl prohledán byt Vuka Echtnera, ve kterém bylo nalezeno asi 50 knih a časopisů a 100 složek písemností a korespondence. Následně byl Echtner odvezen na vyšetřovnu StB, kam už v tu dobu byli převezeni také jiní členové Společenství (J.Bendová, A.Fryšová,...). Po nashromáždění veškerých materiálů se StB zaměřila z největší části na Echtnera, který byl podrobován spoustě výslechů, které se opakovaly po několik měsíců. Navzdory silnému nátlaku vyvíjenému ze strany StB se Echtner nepřiznal k obvinění z „podvratné činnosti proti lidově demokratickému zřízení a společenskému řádu, proti vymoženostem pracujícího lidu, dosažených při výstavbě socialismu.“¹¹⁸ Pro nedostatek důkazů byla většina věřících propuštěna na svobodu, avšak stále zůstávala pod přímým policejním dohledem (p.Frišová byla izolována ve starobinci). Soudní řízení mělo proběhnout s Julií Bendovou a Vukem Echtnerem, ale Bendová byla označena za osobu trpící nervovou chorobou, vedením bohnického ústavu bylo navrženo trvalé ústavní léčení a trestní stíhání bylo proti ní zastaveno.¹¹⁹ Proces se tedy nakonec týkal pouze Vuka Echtnera, který byl obviněn z trestného činu podvracení republiky. Soud se konal v září 1958 a měl v celku jednoznačný průběh daný scénářem Státní bezpečnosti a

¹¹⁸ Historie víry v ČR, str. 3

¹¹⁹ Operativní svazky – hist.fond H-706/9, s. 56

orgánů totalitní justice. Echtner byl odsouzen na tři a půl roku vězení, ztrátě občanských práva a zabavení veškerého majetku. Odůvodněním pro jeho odsouzení bylo:

„Vytváření nebezpečné formy činnosti, která následně přispívá k smířlivectví a ochraně kapitalistického společenského řádu a ke kosmopolitismu pod přímou patronací Spojených států,... a nastolení kapitalistického řádu v našem státě.“¹²⁰

Po dvaadvaceti měsících strávených v Leopoldově a ve Valdicích byl Echtner na amnestii propuštěn na svobodu. V obavách o svou rodinu se musel odstěhovat z Prahy do západních Čech. Neunikl však pozornosti agentů StB a právě z těchto důvodů se rozhodl přerušit všechny kontakty s Bahá'í věřícími, což mu ovšem nezabránilo, aby dále psal články o Bahá'í víře, tentokrát v Braillově písmu. Tyto články se mu podařilo na konci šedesátých let poslat do zahraničních institucí, vydávající literaturu pro nevidomé. Také se mu později podařilo navázat kontakt s esperantskou ligou.¹²¹ Bahá'í hnutí byla oficiálně zakázána činnost, písemné materiály zabaveny a veškerá literatura stažena z knihoven. Věřící se kvůli této tvrdé perzekuci byli nuceni přestat oficiálně scházet.

V roce 1968 došlo k částečnému uvolnění, a tak se Československo opět začalo otevírat zahraničním návštěvám. Poté někteří čeští Bahá'í věřící mohli vycestovat do zahraničí a potkat se se svými známými. Juliana Bendová takto udržovala kontakty s věřícími z Rakouska.¹²²

3.3 období 1968 - 1989

Železná opona se však znovu uzavřela po invazi vojsk varšavské dohody v srpnu 1968. Normalizace zasáhla veškeré

¹²⁰ Tesař Karel, *Historie víry v ČR*, s. 3

¹²¹ Tamtéž, s. 4

¹²² *History of Bahá'í faith in Czechoslovakia*, el. podoba, s.3

oblasti společnosti, což však nebylo příčinou k rozpadu hnutí Bahá'í v Československu. Ale znamenalo opětovnou izolaci mezi jednotlivými věřícími, kde nebyla možnost ani korespondence, ani jakéhokoliv osobního setkání. Začínala vážnout komunikace se zahraničím, kterou se do té doby snažila udržovat Juliana Bendová. Ta však pro své zdravotní potíže již nemohla aktivně písemně komunikovat a cestovat, a proto bylo nutné hledat nové cesty. I přes určité problémy bylo možné uskutečnit cesty některých učitelů, ti mohli navazovat nové kontakty, bylo však velice obtížné otevřeně mluvit o Bahá'í učení. Vyvstávala proto naléhavá potřeba dlouhodobého projektu, zahrnujícího kromě nepřímého učení i další formy šíření věrouky, a to zejména prostřednictvím prvorepublikové Bahá'í literatury v češtině.

„Najít však v té době člověka, který by uměl česky, vlastnil zmíněnou literaturu a odhodlal se riskovat dlouhodobý pobyt v zemi, jejíž režim se stavěl velice negativně k jakémukoli projevu nezávislého natožpak náboženského smýšlení, se zdálo téměř nemožné.“¹²³

K obratu dochází v roce 1975, kdy mladý Čecho-kanadčan Joe Tretina přemýšlí nad návratem do vlasti svých rodičů za účelem šířit poselství Požehnané Krásy. V únoru roku 1975 přicestoval do Československa a jeho prvním cílem bylo navázat kontakty s Bahá'í věřícími a zjistit, zdali existuje možnost dostat se k Bahá'í literatuře v češtině. Z jižní Moravy, kde navštívil své příbuzné se Tretina vydává do Prahy, kde se ubytoval na kolejích a začal seznamovat s prostředím. Zanedlouho se seznámil prostřednictvím několika zahraničních studentů s několika pražskými intelektuály a umělci, s jejichž pomocí byl schopen si utvořit obraz o dobové atmosféře. Ten mu byl v budoucnu velice prospěšný při výběru vhodných osob, jimž

¹²³ Tesař Karel, *Joe Tretina a ti ostatní*, článek z Baha'í zpravodaje, el.podoba z pražského ústředí, s.1

chtěl předat učení Bahá'í. Po prostudování obsahu knihoven byl překvapen, že se zde dají nalézt některé anglicky psané knihy s Bahá'í tematikou (Bahá'í World, A Traveller's Narrative) a také české vydání Esslemantova díla „Bahá'u'lláh a nová doba. Zde ovšem narazil na problém pořízení kvalitních kopií. Spousta z umělců a intelektuálů sympatizovala s principy víry, ovšem nikdo nebyl schopen překročit rámeček jen jakési opozice vůči politickému režimu. Z tohoto důvodu dosáhl Tretina mnohem většího úspěchu u zahraničních studentů žijících v Praze. Někteří z nich víru přijali a proto byli nuceni opustit Československo a navrátit se zpět do své vlasti. O něco většího úspěchu se Tretinovi podařilo dosáhnout na Slovensku, kde se seznámil s divadelním režisérem Juliánem Gajdošem, jehož prostřednictvím byl schopen navázat další kontakty s mladými lidmi, kteří projevíli zájem o Bahá'í literaturu.¹²⁴ Při setkávání a půjčování literatury těmto lidem se občas dostal do nesnází, tak jak sám líčí situaci:

„...Jedna z dívek si vzala kopii knihy Východ a nová doba s sebou na kabinovou lanovku, aby ji stihla dočíst. Shodou okolností jsem byl ve stejné kabině. Když knížku vytáhla z tašky, jeden cestující se zeptal, co to je a komu to patří. Odvětil jsem, že kniha patří mně. Na otázku po hlavním cíli této víry jsem odpověděl slovy: Jednota lidstva. Onen muž řekl, že v to věří také a že jeho víra se jmenuje Komunistická strana Československa. Zmohl jsem se jen na odpověď, že každý v něco věří, ale teprve později mi došlo, že jen žertoval. Myslím, že po jeho slovech jsem musel být bělejší než okolní sníh.“¹²⁵

Joe Tretina se po ročním pobytu v Československu vrací zpět do Kanady. Během pobytu se mu podařilo rozšířit Bahá'í literaturu mezi několik desítek lidí a vytvořil si rovněž početnou skupinu známých, která projevila zájem o další

¹²⁴ Tesař Karel, *Joe Tretina a ti ostatní*, el. podoba, s.2

¹²⁵ Kopie Zprávy pro JUTA Committee, kterou Tretina napsal krátce před svým odjezdem z Československa

setkání přátel ze zahraničí.¹²⁶ Díky Julianě Bendové, která udržovala kontakty s rakouskými věřícími na konci sedmdesátých let Národní duchovní rada Rakouska jmenovala Výbor pro záležitosti Jugoslávie a Československa (J.U.T.A.), jehož úkolem bylo udržovat kontakty s jednotlivými věřícími v těchto zemích a všestranně jim pomáhat. Díky tomuto výboru byl na počátku osmdesátých let zintenzivněn příliv rakouských cestujících učitelů.¹²⁷

Vuk Echtner se v osmdesátých letech, z důvodu obav o svou rodinu, stále zůstával v ústraní, hlavní úlohu kontaktní osoby pro zahraničí návštěvníky nadále zastávala Juliana Bendová. Během následujícího období osmdesátých let se v řadách Bahá'í, mimo občasných návštěv zejména z Rakouska, téměř nic neděje. Jednotliví členové se se sebou ve strachu před Státní bezpečností raději nestýkají, nevychází žádná literatura. Juliana Bendová umírá v listopadu 1986 v kruhu svých rakouských Bahá'í přátel.¹²⁸

3.3 období 1989 - současnost

Po roce 1989, kdy se Československo stává demokratickou republikou a s ní přichází také uvolnění pro všechny osoby a organizace, které měli s totalitním státem potíže. Nejinak je to se členy Bahá'í, kteří se po dlouhém pobytu v ústraní mohou opět svobodně a beztrestně stýkat či projevovat. Je znovu navázán kontakt s Vukem Echtnerem. V roce 1990 přijíždějí první zahraniční skupiny s úmyslem obnovit činnost zdejšího hnutí Bahá'í¹²⁹ a vzniká tak místní duchovní rada v Praze. Tím začíná komunita Bahá'í v Československu bez omezení fungovat.

Postupně vznikala další společenství v Brně, Olomouci, Liberci atd. V roce 1991 vzniká také národní rada. Hnutí má

¹²⁶ Tesař Karel, *Joe Tretina a ti ostatní*, el. podoba, s.2

¹²⁷ Tesař Karel, *Historie víry v ČR*, s. 11

¹²⁸ Tamtéž, s. 11

¹²⁹ *History of Bahá'í faith in Czechoslovakia*, el podoba, s.7

jen pár stovek členů, avšak s jejich vírou je spjata střední škola v Hluboké n. Vltavou, na které je většina vyučujících stoupenců bahá'í víry.¹³⁰

Na veřejnosti je tato víra prezentována pomocí brožur i rozsáhlejších publikací, které často vycházejí v nakladatelství Bahá'í se sídlem v Mladé Boleslavi. Pro vnitřní potřebu jsou vydávány *Bahá'í listy*.¹³¹

¹³⁰ internetové stránky Bahá'í, *Bahá'í v České republice*, [online]

¹³¹ Vojtíšek Zdeněk, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice* 1.vyd, Praha: Portál, 2004, s.312

Závěr:

Počátky vybraných náboženských hnutí lze v českých zemích zařadit zhruba do stejného období, a to do prvního desetiletí 20. století. Přes společné začátky šíření víry v německém jazyce se jako první v češtině začíná písemně prezentovat hnutí Bahá'í brožurou vydanou v roce 1913. Svědkové Jehovovy s tištěnou prezentací v češtině začínají až ve dvacátých letech a poté se v této činnosti stávají podstatně aktivnějšími. Zásadní důvod tohoto rozdílu je skutečnost, že po smrti Miloše Wurma v roce 1918 ustala jakákoliv činnost Bahá'í v Československu. Obnova Bahá'í je spojena až s osobou Juliany Bendové v roce 1926.

Během období nečinnosti Bahá'í se v Československu naopak hnutí svědků Jehovových značně rozšiřuje a vzniká zde odbočka amerického ústředí. Aktivita působení svědků Jehovových se od třicátých let na veřejnosti někde setkává s nevolí, a to zejména v ryze českých oblastech. Důvodem je kázání v německém jazyce a značný rozruch kolem něho. Vzhledem k tomu, že hnutí nebylo výslovně povoleno, někteří jeho kolportéři byly ze země vyhoštěni a literatura podrobována tiskové prohlídce. Hnutí Bahá'í se začíná v Československu šířit po příjezdu Američanky Marthy Rootové zejména mezi esperantisty, které vede Vuk Echtner. Martha Rootová je při svých návštěvách Československa přijata k audienci u T. M. Masaryka a při své poslední návštěvě v roce 1936 také u E. Beneše. Ti její poselství přijímají velice pozitivně a se zájmem je také představena českým orientalistům a intelektuálům.¹³² V porovnání se svědky Jehovovými se hnutí Bahá'í prezentuje poklidným a rozvážným dojmem a pro své

¹³² Root Martha, *Setkání s Tomášem Masarykem*, el. podoba z pražského ústředí, s. 3

poselství lidské jednoty a snahy o celosvětový mír je přijímáno většinou se sympatiemi.

Již před válkou, kvůli šíření nacistických názorů, museli svědkové Jehovovi přesunout svou kazatelskou činnost do českých oblastí. Avšak po nastalé okupaci se jejich hnutí přesouvá do ilegality a je jim zakázáno šířit učení. Pro svůj postoj k vojenské otázce a odmítání státní autority se však svědkové dostávají do problematické situace. Jsou za tyto své postoje nacisty pronásledováni a zavíráni do pracovních a koncentračních táborů. Hnutí Bahá'í v tomto období přerušuje naprosto svou činnost a vyhýbá se tak nacistické perzekuci.

Po válce obě skupiny obnovují svou činnost. Společenství Bahá'í se však v druhé polovině čtyřicátých let omezuje pouze na Prahu a jeho počet se pohybuje kolem 10-15 členů.¹³³ V případě svědků Jehovových je jejich učení rozšířeno po celé republice, která je rozdělena na kraje v nichž má každý dvacet sborů. Počet svědků je v roce 1950 kolem 2400.¹³⁴

V roce 1948 bylo ministerstvem vnitra rozpuštěno hnutí svědků Jehovových, které se následně přesunulo do ilegality. Jejich činnost byla sledována orgány StB a proto byly v letech 1951 a 1952 pozatýkáni a poté odsouzeni vedoucí činitelé Společnosti. Od této doby se svědkům pronásledování nevyhýbá ani v dalších obdobích. U hnutí Bahá'í se však perzekuce ze strany StB dostavuje o mnoho let později, i přes to, že jeho členové jsou také orgány bezpečnosti sledovány, zejména pak jeho návštěvy ze zahraničí. Tedy až v roce 1958 dochází k prohlídkám bytů, zatýkání a odsouzení Vuka Echnera. Důvod, proč se zákrok proti vedení Bahá'í uskutečňuje až o sedm let později od zatýkání svědků Jehovových mi není znám.

¹³³ *History of Bahá'í faith in Czechoslovakia*, el podoba, s.4

¹³⁴ Remeš Prokop, *Historie svědků Jehovových u nás*, [online]

Možným vysvětlením je snad minimální veřejná prezentace Bahá'í, která se snad nezdála být orgánům ministerstva vnitra na tak vysoké úrovni podvratné činnosti proti lidově demokratickému zřízení, jako ze strany svědků Jehovových.

Po zatčení vedoucích odbočky svědků Jehovových byly na jejich místo dosazeny další osoby. Díky počtu svých členů a rozvinuté struktuře bylo hnutí schopné následovníky dosazovat i po dalším zatýkání, které bylo uskutečňováno v nepřímých intervalech až do druhé poloviny osmdesátých let. Organizace tedy dále rozvíjí svou činnost v ilegalitě, jež je do značné míry spojena se spoluprací s StB. Avšak u Bahá'í tomu bylo naopak. Vuk Echtner byl po propuštění sledován StB a zanechal tedy veškerých kontaktů s Bahá'í věřícími. Hnutí bylo ze zákona zakázané a jeho členové nuceni se přestat oficiálně stýkat. Juliana Bendová se nadále snaží udržovat kontakty se zahraničím. Na některé výjimky zahraničních návštěv a minimální soukromé styky mezi některými členy bylo hnutí až do roku 1989 prakticky nečinné.

Po roce 1989 obě skupiny vystupují z ilegality a mají možnost svobodně působit. O Bahá'í se média často nevyjadřují a když se tak stane, většinou tyto zprávy vyznívají kladně. Naopak o svědcích Jehovových se zmiňují velice často a ve společnosti často vyvolávají pobouření a nevoli. To je zapříčiněno zejména kvůli zprávám o jejich kontroverznímu postoji vůči krevní transfuzi, před rokem 1996 ohledně odmítání vojenské i civilní služby, atd. Do jisté míry jsou tyto nesympatie způsobeny také náboženskou lhostejností většinové společnosti, jež často nemá pochopení pro názor svědků Jehovových.

Ve spoustě článků a publikací se objevují jisté spekulace o spolupráci vedení svědků Jehovových s StB.¹³⁵ Rozhodnout, do jaké míry se dá hovořit přímo o spolupráci a do jaké jen o udržování kontaktu výhodného pro obě dvě strany je nesnadné. V archivních materiálech, které mi byly předloženy, jsem z části nahlédl do této problematiky a mohl jsem tak reflektovat některé názory vyjadřující se k tomuto tématu. Sami někteří členové vedení tyto kontakty nevyklučují, avšak staví je jen do světla nuceného „dialogu“. Tento „dialog“ podle nich v žádném případě nijak nezasahoval do chodu Společnosti a šlo jen o bezvýznamnou výměnu informací. S tímto tvrzením se však nedá plně souhlasit. Je jisté, že vliv ministerstva vnitra na publikace Společnosti se projevil zejména cenzurou některých článků a také na vývoji organizace ve vztahu ke státu (např. účast ve volbách, vstupování do masových hnutí, atd.). Do jaké míry však byla spolupráce svědků Jehovových s bezpečnostními orgány zaměřena k ochraně Společnosti a do jaké míry se tímto stávali posluhovači totalitního režimu, nejsem s to posoudit.

¹³⁵ Ferfecki, Stanislav, *Strážná věž : peníze a náboženský podvod*, 1.vyd, Praha. Práh, 1997, *Svědkové Jehovovi a seznamy StB. Kdo je kdo?*, [online]

Použité zdroje:

Primární literatura:

Adamy, Herbert, *Byl jsem manažerem ilegální továrny*, 1.vyd, Praha: Ostrov, 1999, ISBN 80-86289-03-6.

Adamy, Herbert, *Fialové trojúhelníky*, 1.vyd, Praha: Ostrov, 2000, ISBN 80-86289-06-0

Sekundární literatura:

Barrett, David, *Sekty, kultury & alternativní náboženství*, 1.vyd, Praha: Ivo Železný, 1998, ISBN 80-240-0066-0

Perfecki, Stanislav, *Strážná věž : peníze a náboženský podvod*, 1.vyd, Praha. Práh, 1997, ISBN 80-85809-76-1

Perfecki, Stanislav: *Byl jsem svědkem Jehovovým*, 1.vyd, Ostrava: Křesťanské sbory v Československu, 1991, ISBN 80-85237-06-7

Franz, Raymond, *Krise svědomí*, 1.vyd, Praha: Návrat domů, 1998, ISBN 80-85495-80-5

Hejl, Vilém, *Zpráva o organizovaném násilí*, 1.vyd, Praha: Univerzum, 1990, ISBN 80-85207-01-X

Hradil, Jan, *Paměti Miloše Wurma*, 1.vyd. Brno: Moravský legionář 1926, 16s.

Kahan, Koloman, *Jehovovi svedkovia: kto sú? Komu slúžja?* 1.vyd, Bratislava: Pravda 1988

Kaplan, Karel, *Nebezpečná Bezpečnost - státní bezpečnost 1948-1956*, 1.vyd, Brno: Doplněk 1999, ISBN 80-7239-024-4

Kudela, Josef, *Legionář Miloš Wurm, život a dílo*, 1.vyd. Brno: Moravský legionář 1936, 154s.

Martínek, Branislav: *Náboženská společnost a stát: Historie svědků Jehovových v Československu*, 1.vyd., Praha: Dingir, 2000, ISBN 80-902528-3-4

Menclová, Kateřina, *Jako slon louská burské oříšky*, 1.vyd., Modřice: Josef Tůma 2001, ISBN 80-86687-02-3

Novotný, Ondřej, *Za cizím však nepůjdou*, 1.vyd, Praha: Oliva 1996, ISBN 80-85942-20-8

Partridge, Christopher, *Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spiritualita*, 1.vyd., Praha: Knižní klub, 2006, ISBN 80-242-1605-1

Remeš, Prokop, *Svědkové Jehovovi: historický přehled*, 1.vyd, Praha: Oliva, 1995, ISBN 80-85942-03-8

Sociologický ústav Akademie věd ČR, *Velký sociologický slovník I.*, 1. vyd., Praha: Karolinum, 1996
ISBN 80-7184-164-1

Sociologický ústav Akademie věd ČR, *Velký sociologický slovník II.*, 1. vyd., Praha: Karolinum, 1996
ISBN 80-7184-310-5

Watchtower Bible and Tract Society of New York, *Svědkové Jehovovi: Hlasatelé božího království*, international bible students association, 1993

Vojtíšek, Zdeněk, *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice*, 1.vyd, Praha: Portál, 2004,
ISBN: 80-7178-798-1

Vojtíšek Zdeněk, *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, 1.vyd, Praha: Beta Books, 2007,
ISBN 978-80-86851-64-8

Články:

Autor neznámý, doslovný přepis tří novinových článků: *Lidové noviny* vydané 14.5. 1926, *České slovo* vydané 21.3. 1928, *Právo Lidu* vydané 27.10. 1932. přepsal Boháč Petr, přepisy zaslány v elektronické podobě z pražského ústředí Bahá'í (info@bahai.cz) dne 10.1. 2009

Autor neznámý, *History of the Bahá'í faith in Czechoslovakia*, chronologický přehled, zasláno v elektronické podobě z pražského ústředí Bahá'í (info@bahai.cz) dne 10.1. 2009

Bendová, Juliana, *dopis Heleně Folvarečné z 30.6. 1980*, přepsal Boháč Petr, zasláno v elektronické podobě z pražského ústředí Bahá'í (info@bahai.cz) dne 10.1. 2009

Historie díla svědků Jehovových v České republice, In *Probudte se!*, r.1999, Zasláno v elektronické podobě

z pražského ústředí svědků Jehovových (pi@cz.jw.org) dne 7.1. 2009

Ročenka svědků Jehovových 2000. Zasláno v elektronické podobě z pražského ústředí svědků Jehovových (pi@cz.jw.org) dne 7.1. 2009

Root, Martha, Prezident Edvard Beneš a Martha L. Root, přeložil Boháč Petr, zasláno v elektronické podobě z pražského ústředí Bahá'í (info@bahai.cz) dne 10.1. 2009

Root, Martha, Setkání s Tomášem G. Masarykem, přeložil Boháč Petr, zasláno v elektronické podobě z pražského ústředí Bahá'í (info@bahai.cz) dne 7.1. 2009

Tesař, Karel, Historie víry v ČR, články, které vycházely v Bahá'í zpravodaji, zasláno v elektronické podobě z pražského ústředí Bahá'í (info@bahai.cz) dne 10.1. 2009

Tesař, Karel, Joe Tretina a ti ostatní, článek z Bahá'í zpravodaje č.5,6,7 r.1996, zasláno v elektronické podobě z pražského ústředí Bahá'í (info@bahai.cz) dne 17.12. 2008

Internetové zdroje:

Bahá'í v České republice, [online], 12.10. 2008
<<http://www.bahai.cz/index.php?page=vcr>>

Cenzura v publikacích Společnosti Strážná věž, [online], 17.12. 2007
<<http://www.straznavez.cz/Zdomova/Cenzura/cenzura.htm>>

Drda, Adam, Příběhy 20.století, [online], jedná se o audio záznam z rádia. 28.6. 2009
www.Rozhlas.cz/radionaprani/archiv/?p_po=3115

Humpl, Lukáš, Svědkové Jehovovi a civilní služba, [online], 17.12. 2007,
<<http://www.straznavez.cz/Zdomova/sjacs.htm>>

Humpl, Lukáš, Typologie odpadlíků, [online], 17.12 2007,
<<http://www.straznavez.cz/Zdomova/typologieodpadliku.htm>>

Malý, M. Michal, Svědkové Jehovovi a „mlčenlivost duchovních“, [online], 17.12. 2007
<<http://www.straznavez.cz/Zdomova/mlcenlivost.htm>>

Malý, M. Michal, *Svědkové Jehovovi a otázka krve - čí volba a čí svědomí?, ?*, [online], 5.3. 2008
<http://www.krev.info/Text/krev_civolbaasvedomi.htm>

Malý, M. Michal, *Svědkové Jehovovi proti vysokoškolskému vzdělání*, [online], 30.1. 2008
<<http://www.straznavez.cz/Vzdelani/vysokoskolskevzdelani.htm>>

Náhlá smrt - 30 let života v „pravdě“, [online], 17.12. 2007
<<http://www.straznavez.cz/Zkusenosti/nahlasmt1.htm>>
<<http://www.straznavez.cz/Zkusenosti/nahlasmt2.htm>>
<<http://www.straznavez.cz/Zkusenosti/nahlasmt3.htm>>

Remeš, Prokop, *Historie svědků Jehovových u nás*, [online], 17.12. 2007
<http://www.straznavez.cz/Dokumenty/dingir01_1998.htm>

Sobička, Eduard, *Kapitoly z dob totalitních*, [online], 17.12. 2007
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/KapitolyObsah.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly01.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly02.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly03.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly04.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly05.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly06.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly07.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly08.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly09.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly10.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly11.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly12.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly13.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly14.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly15.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly16.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly17.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly18.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly19.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly20.htm>
<www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/kapitoly21.htm>

Svědkové Jehovovi a seznamy StB. Kdo je kdo?, [online], 17.12. 2007
<<http://www.straznavez.cz/Zdomova/sjastb.htm>>

Šubrt, Jan, *Příběh Jana Šubrta*, [online], 17.12. 2007
<<http://www.straznavez.cz/Zkusenosti/subrt.htm>>

Velechovský, Petr, *FIALOVÉ TROJÚHELNÍKY, svědkové Jehovovi a 2.světová válka*, [online], 9.1. 2006
<http://www.dingir.cz/dingir/1999_4/clanky/D1999_4_04.html>

Velechovský, Petr, *SVĚDOVÉ A ODPADLÍCI, Jak žijí skupiny bývalých svědků Jehovových*, [online], 17.12. 2007
<http://www.straznavcz.cz/Dokumenty/Dingir01_1999.htm>

Vojtíšek, Zdeněk, *Život v šedé zóně, Rozhovor s M.Malým o pomezí mezi členstvím a odpadlictvím*, [online], 20.8.2008
<http://www.straznavcz.cz/Zkusenosti/zivotvsedezone.htm>

Archivní zdroje:

Archiv bezpečnostních složek (ABS), fondy: OB 544 - HK, V - 1226 - ČB, V - 955 - Ostrava

Operativní svazky (OS) - historický fond: H 706, 1-11 inventárních jednotek